

Kwalitatieve evaluatie

sportbeleid gemeente Haarlemmermeer

Colofon

Titel

Kwalitatieve evaluatie sportbeleid gemeente Haarlemmermeer

Rapportage

Drs. Eralt Boers

Wouter de Groot, MSc

Een rapportage van Kennispraktijk (www.kennispraktijk.nl). Kennispraktijk adviseert bedrijven, overheden en instellingen die zich bezighouden met sport & bewegen, onderwijs en gezondheid.

Opdrachtgever

Gemeente Haarlemmermeer

Met dank aan...

Sportservice Haarlemmermeer, de betrokken basisscholen, sportverenigingen, maatschappelijke organisaties en sporters die bereid waren hun input te leveren.

© november 2012

Inhoud

Aanleiding en context	6
Kwalitatieve evaluatie	6
Opzet rapport.....	7
1. Onderzoeksopzet.....	8
1.1 Verdiepende interviews basisscholen	8
1.2 Verdiepende interviews sportverenigingen	8
1.3 Verdiepende interviews maatschappelijke organisaties.....	8
1.4 Groepsgesprekken combinatiefunctionarissen en sportbuurtwerkers	8
1.5 Evaluaties en registraties Sportservice Haarlemmermeer	8
1.6 Telefonische interviews talenten en topsporters	9
1.7 Verenigingsenquête	9
2. Sportstimulering onder de loep	10
2.1 Kort over het sportstimuleringsbeleid in de gemeente Haarlemmermeer.....	10
2.2 Ervaringen met het programma Sport & School	10
2.2.1 Groep 6 on the move (G6otm)	11
2.2.2 Sport Matcht School (SMS)	11
2.2.3 Motorische Remedial Teaching (MRT)	13
2.2.4 Schoolsporttoernooien	13
2.2.5 JeugdSportPas (JSP).....	14
2.2.6 Samenwerking met scholen en sportverenigingen	15
2.2.7 Het effect van het programma School & Sportop het aantal activiteiten	16
2.2.8 Het effect van het programma School & Sport op het aantal deelnemers.....	17
2.2.9 Het effect van het programma School & Sport op het beweeggedrag van kinderen	17

2.3 Ervaringen met het programma 'Sport in de Wijk'	18
2.3.1 Buurtorganisaties over het sportaanbod in de wijk	19
2.3.2 Het effect van het programma Sport in de Wijk op het aantal activiteiten en deelnemers	20
2.3.3 Het effect van het programma Sport in de Wijk op het beweeggedrag van kinderen	21
2.3.4 Succesfactoren van het programma 'Sport in de Wijk'	21
2.3.5 Verbeterpunten op wijkniveau	22
3. De effecten van het topsportbeleid	23
3.1 Kort over het topsportbeleid van de gemeente Haarlemmermeer	23
3.2 Algemeen beeld over het topsportbeleid	23
3.3 Ondersteuning verenigingen	24
3.4 Topsportfaciliteiten	25
3.5 Topsport en Onderwijs	26
3.6 Topsportklimaat	26
4. Sportverenigingen nader bekeken	27
4.1 Respons en representativiteit	27
4.2 Verenigingskader en vrijwilligers	27
4.3 Leden en activiteiten	29
4.4 Accommodaties	30
4.5 Organisatie en beleid	35
4.6 Maatschappelijke betrokkenheid	37
4.7 Externe ondersteuning	38
4.8 Combinatiefunctionarissen	43
5. Conclusies en praktische aanbevelingen	47
5.1 Sportstimulering onder de loep	47
5.2 De effecten van het topsportbeleid	49
5.3 Sportverenigingen nader bekeken	51

Bijlage 1: Geïnterviewde scholen	52
Bijlage 2: Geïnterviewde sportverenigingen	53
Bijlage 3: Geïnterviewde talenten en topsporters	54
Bijlage 4: Geïnterviewde maatschappelijke organisaties	55
Bijlage 3: Geïnterviewde medewerkers Sportservice Haarlemmermeer.....	56
Bijlage 4: Deelnemende verenigingen verenigingsenquête	57
Bijlage 5: Sporttakkenverenigingsenquête	59

Aanleiding en context

In februari 2009 is in de gemeente Haarlemmermeer de sportnota 'Sport in een beweeglijk perspectief' vastgesteld door de gemeenteraad. Centraal in deze nota staat het vergroten van de deelname aan sport door de inwoners van Haarlemmermeer. In 2012 wordt de sportnota geëvalueerd. De evaluatie van de sportnota bestaat uit drie delen. In de eerste plaats vindt een herhaling plaats van het onderzoek 'Sportlandschap 2008', waarbij de sportdeelname van Haarlemmermeerse kinderen, jongeren en volwassenen in beeld wordt gebracht door middel van een grootschalige enquête. Daarnaast zijn er doelstellingen in de sportnota opgenomen die geëvalueerd dienen te worden aan de hand van een analyse van beleidsdocumenten. Tot slot dient een kwalitatief onderzoek uitgevoerd te worden, zodat afzonderlijke beleidsonderdelen uit de sportnota geëvalueerd kunnen worden. De eerste twee onderdelen zijn of worden reeds door het Team Onderzoek van de gemeente Haarlemmermeer uitgevoerd.

Kwalitatieve evaluatie

Het voorliggende rapport is een bespreking van de resultaten van de kwalitatieve evaluatie. Daarbij zijn de volgende beleidsonderdelen onder de loep genomen:

1. Sportstimulering
2. Topsport
3. Verenigingsondersteuning

Per beleidsonderdeel zijn meerdere doelstellingen geformuleerd. Hieronder wordt kort weergegeven welke doelstellingen zijn meegenomen in de evaluatie.

Te evalueren doelstellingen Sportstimulering:

- Het uitbreiden van het aantal (brede) scholen met sport- en cultuuraanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs.
- Het versterken van ca 10% van de sportverenigingen met het oog op hun maatschappelijke functie en de inzet van sportverenigingen voor het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk.
- Het stimuleren van een dagelijks sport- en beweegaanbod op en rond scholen voor alle leerlingen.

Te evalueren doelstelling Topsport:

- Het verbeteren van het (top)sportklimaat en het ontwikkelen van een topsportcultuur, voortbouwend op het bestaande profiel en de sterke punten van de gemeente en de sportinfrastructuur.

Te evalueren doelstellingen Verenigingsondersteuning:

- De organisatorische geledingen van sportverenigingen dienen aanzienlijk versterkt te zijn.

- Zowel de gekozen locatie, kwaliteit als kwantiteit van de accommodaties is zodanig dat niet actieve sporters gestimuleerd worden om structureel te gaan sporten en bewegen.

Opzet rapport

In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop de evaluatie is uitgevoerd (onderzoeksopzet). Vervolgens worden in hoofdstuk twee t/m vier de resultaten van de evaluatie besproken. De rapportage is opgebouwd aan de hand van de drie beleidsonderdelen die hierboven zijn weergegeven. Allereerst zal het onderdeel sportstimulering worden besproken, alvorens de onderdelen topsport en verenigingsondersteuning nader worden geanalyseerd. In het slothoofdstuk worden de belangrijkste conclusies gepresenteerd en enkele praktische aanbevelingen gedaan.

1. Onderzoeksopzet

Om antwoord te kunnen geven op de vraag in hoeverre het gevoerde sportbeleid heeft geleid tot het realiseren van de gestelde doelen, zijn verschillende onderzoeksmethoden ingezet. Hieronder worden deze kort besproken.

1.1 Verdiepende interviews basisscholen

De doelstellingen binnen de programmalijn 'Sport & School' zijn geëvalueerd door het afnemen van verdiepende interviews op acht basisscholen. Tijdens de interviews is ingegaan op de ervaringen van de scholen met dit programma en het effect van de activiteiten op het sport- en beweeggedrag van kinderen en jongeren. Een lijst met betrokken basisscholen is opgenomen in bijlage 1.

1.2 Verdiepende interviews sportverenigingen

Omdat binnen de programmalijn 'Sport & School' verschillende sportverenigingen met een combinatiefunctionaris actief zijn, is met zes sportverenigingen een interview gehouden over het gevoerde beleid. Tijdens de interviews is ingegaan op de ervaringen van de verenigingen met dit programma, de betrokkenheid van de combinatiefunctionarissen en het effect van de activiteiten op het sport- en beweeggedrag van kinderen en jongeren. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met enkele topsportverenigingen over het gevoerde topsportbeleid. Een lijst met betrokken sportverenigingen is opgenomen in bijlage 2.

1.3 Verdiepende interviews maatschappelijke organisaties

Om inzicht te geven in de ervaringen met de programmalijn 'Sport in de Wijk' is met vier maatschappelijke organisaties een verdiepend gesprek gehouden. Het gaat hierbij om drie wijk/dorpsraden en een welzijnsorganisatie. Een lijst met geïnterviewde organisaties is opgenomen in bijlage 4.

1.4 Groepsgesprekken combinatiefunctionarissen en sportbuurtwerkers

Binnen de programmalijnen 'Sport & School' en 'Sport in de Wijk' zijn veel combinatiefunctionarissen en sportbuurtwerkers actief. Met deze twee groepen uitvoerders is een groepsgesprek gehouden. In de eerste plaats om zicht te krijgen op de aard van hun werkzaamheden, maar ook vooral om hun mening en ervaringen in kaart te brengen over de beide programma's en de gestelde doelen.

1.5 Evaluaties en registraties Sportservice Haarlemmermeer

Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van het aantal activiteiten en het aantal deelnemers per activiteit in de afgelopen jaren, is gebruik gemaakt van het registratiesysteem van Sportservice Haarlemmermeer. Deze gegevens zijn verwerkt in hoofdstuk twee.

1.6 Telefonische interviews talenten en topsporters

Met 3 talenten en topsporters is een telefonisch interview gehouden over het gevoerde topsportbeleid. Een lijst met geïnterviewde talenten en topsporter is opgenomen in bijlage 3.

1.7 Verenigingsenquête

Om inzicht te krijgen in de effecten van het gevoerde verenigingsbeleid en de verenigingsondersteuning, is een online enquête uitgezet onder 167 sportverenigingen uit de gemeente Haarlemmermeer. In de vragenlijst zijn verschillende thema's aan de orde gekomen uit de landelijke verenigingsmonitor aangevuld met vragen die door de gemeente relevant worden geacht. Naast informatie over ledenaantallen en wachtlijsten, is in de enquête dieper ingegaan op het functioneren van het bestuur, de financiële positie van de vereniging, vrijwilligers(problematiek), het aanbod en kwaliteit van voorzieningen, veranderingen die hebben plaatsgevonden, hun inzet voor het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk, en hun oordeel over de ondersteuning en geboden faciliteiten vanuit de gemeente/Sportservice Haarlemmermeer. Bij verenigingen waar nieuwbouw of renovatie van accommodaties (indoor, outdoor en zwembaden) heeft plaatsgevonden is nagegaan in hoeverre dit effect heeft gehad voor de ledenaantallen en wachtlijsten.

Responsverhogende maatregelen

Om ervoor te zorgen dat de respons op de verenigingsenquête zo hoog mogelijk zou worden, zijn verschillende responsverhogende maatregelen genomen. In de eerste plaats is na twee weken een e-mail verstuurd naar alle verenigingen die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld. Vervolgens zijn twee belrondes gehouden, waarbij de verenigingen zijn benaderd die op dat moment de vragenlijst nog niet hadden ingevuld. Tot slot is vanuit de afdeling sport van de gemeente Haarlemmermeer een mail verstuurd met het verzoek de online vragenlijst in te vullen.

2. Sportstimulering onder de loep

2.1 Kort over het sportstimuleringsbeleid in de gemeente Haarlemmermeer

Met het stimuleringsbeleid wil de gemeente Haarlemmermeer zich richten op nieuwe doelgroepen en klanten en een meer gevarieerd aanbod bieden. Daarbij staat de jeugd centraal. Binnen het beleid is ervoor gekozen om gericht aandacht en middelen in te zetten op twee programma's: 'Sport & School' en 'Sport in de Wijk'.

Programma 'Sport & School'

De activiteiten van Sportservice Haarlemmermeer binnen het programma 'Sport & School' hebben als doel scholen en sportorganisaties te verbinden waardoor kinderen en jongeren gestimuleerd worden duurzaam te gaan bewegen en sporten. Een groot deel van de activiteiten van Sportservice Haarlemmermeer worden uitgevoerd door Combinatiefunctionarissen.

Programma 'Sport in de Wijk'

In de wijken Rijsenhout, Graan voor Visch en Getsewoud worden door sportbuurtwerkers van Sportservice Haarlemmermeer (wekelijks) sport- en spelactiviteiten georganiseerd om verschillende doelgroepen te stimuleren om te sporten.

De sportstimuleringsactiviteiten binnen deze programmalijnen zijn het meest intensief uitgevoerd in drie prioritaire wijken: Rijsenhout, Graan voor Visch en Getsewoud. Om die reden heeft de voorliggende evaluatie zich vooral toegespitst op deze wijken.

2.2 Ervaringen met het programma Sport & School

Het aantal brede scholen in de gemeente Haarlemmermeer is de afgelopen jaren toegenomen. In 2009 is Sportservice Haarlemmermeer met een combinatiefunctionaris gestart op het scholeneiland Bornholm. Sinds 2012 is dit brede school Bornholm. Dit geldt ook voor de scholeneilanden Wegwijzer en De Zevensprong, die respectievelijk brede school Graan voor Visch en brede school Rijsenhout zijn geworden. Sportservice Haarlemmermeer is in 2011 gestart met bredeschool Breedenborgh en in 2012 op bredeschool Floriande Midden. Op deze scholen is voornamelijk het project Sport Matcht School uitgevoerd (zie paragraaf 2.2.2). Tot slot wordt op bredeschool in de Breedte eveneens Sport Matcht School aangeboden.

De scholen en sportverenigingen die betrokken zijn bij de evaluatie zijn over het algemeen zeer positief over de verschillende projecten en activiteiten die vanuit het programma 'Sport & School' worden uitgevoerd. Groep 6 on the move (G6otm), Sport Matcht School (SMS), Motorische Remedial Teaching (MRT), de schoolsporttoernooien en de JeugdSportPas (JSP) worden door de scholen aangehaald als de meest belangrijke projecten. Per project zal hieronder worden aangegeven in hoeverre ze succesvol zijn en welke factoren hieraan ten grondslag liggen.

2.2.1 Groep 6 on the move (G6otm)

Sinds de start van Groep 6 on the move (G6otm) is het aantal deelnemende scholen en groepen gestegen, zo blijkt uit registraties van Sportservice Haarlemmermeer. Vanwege het succes van G6otm zijn sommige scholen na G6otm doorgegaan met School on the move (Sotm), de schoolbrede variant, of hebben ervoor gekozen een eigen variant op G6otm te ontwikkelen. In beide gevallen hebben scholen er bewust voor gekozen om de nadruk te leggen op het beleid van de school wat betreft voeding en bewegen.

De scholen waar G6otm wordt uitgevoerd, zijn allemaal enthousiast over het project. Het succes van G6otm wordt volgens hen voor een groot deel bepaald door het integrale karakter. In samenwerking met de GGD is er binnen het project aandacht voor bewegen, voeding en gezondheid met als doel kinderen en ouders meer bewust te maken van een gezonde leefstijl. De interactie met ouders wordt daarbij als zeer positief en belangrijk ervaren.

“G6otm gaat over sport, bewegen en voeding. Een combinatie van een gezond lijf, zorgen voor een gezond gewicht, wat eet je, wat zijn de calorieën die je verbruikt, welke sporten kan je binnen je school of op het plein uitvoeren ... En er was een presentatie naar de ouders toe, zodat bij de ouders ook bekend werd gemaakt wat er allemaal bij komt kijken. Die combinatie maakt het tot een succes, omdat iedereen die met het kind te maken heeft, ook betrokken is bij het project”

Directeur basisschool

Door de combinatiefunctionarissen die betrokken zijn bij de uitvoering van G6otm wordt aangegeven dat scholen die met G6otm aan de slag gaan zeer betrokken zijn. Dit zorgt ervoor dat op een school meer en betere activiteiten georganiseerd kunnen worden. Uit hun ervaring blijkt dat een school met een duidelijke visie op sport en bewegen meerwaarde heeft voor de uitvoering van projecten en activiteiten. Zij kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat de activiteiten ingepast worden in het rooster of zorgen ervoor dat een accommodatie beschikbaar is.

“We zijn bewust met groep 6 begonnen om dat te doen. En dat verliep heel goed, dat was echt een goed project omdat Sportservice Haarlemmermeer goede professionals heeft en meerdere partijen worden betrokken. Daardoor wilden wij eigenlijk wel weer verder en dan heb je de volgende stap dat je het met de hele school doet. En ik moet zeggen dat dat goed gaat, ja een heel leuk project.”

Directeur basisschool

2.2.2 Sport Matcht School (SMS)

Sportservice Haarlemmermeer heeft zich met Sport Matcht School (SMS) de afgelopen jaren ingespannen om succesvolle matches te maken tussen scholen en sportverenigingen. Een match bestaat uit een reeks van maximaal 6 kennismakingslessen die door een gediplomeerde combinatiefunctionaris of trainer van de

vereniging gegeven worden. Deze kennismakingslessen worden in de gymzaal of op het sportveld bij de school aangeboden.

Uit registraties van Sportservice Haarlemmermeer blijkt dat SMS in 2010 op achttien basisscholen en twee voortgezet onderwijs scholen heeft plaatsgevonden. In 2011 is dit aantal gegroeid naar 22 basisscholen en vier voortgezet onderwijs scholen. Totaal hebben in 2011 4.277 kinderen deelgenomen aan het project. Dit is een lichte daling ten opzichte van 2010 (4400 deelnemers). Sportservice Haarlemmermeer weidt dit aan de langere matches die worden aangeboden (langere kennismakingsperiode). Dit maakt dat minder unieke deelnemers hebben meegedaan. Door de langere kennismakingsperiode is daarentegen meer aandacht besteed aan duurzaam bewegen.¹

Het merendeel van de geïnterviewde scholen geven aan tevreden te zijn over SMS. Het succes van SMS komt volgens deze scholen onder andere doordat bij SMS heel nadrukkelijk de relatie wordt gelegd tussen school en sporten in de naaste omgeving. Scholen geven aan dat alle activiteiten dichtbij de school worden uitgevoerd, waardoor kinderen op een laagdrempelige manier kunnen kennismaken met sporten bij een sportvereniging. Dat is een van de succesfactoren van SMS.

Er worden door scholen ook kritische kanttekeningen geplaatst bij SMS. Daarbij gaat het met name over de selectie van scholen en de uitgevoerde matches. Wat betreft de selectie van scholen kreeg één school de indruk dat vooral grote scholen in aanmerking komen voor SMS. Hierdoor vielen zij als relatief kleine school buiten de boot. Via een omweg kon toch worden deelgenomen aan SMS. Wat betreft de uitvoering van de gemaakte matches, was er op twee scholen sprake van een opstartprobleem of miscommunicatie. In beide gevallen kwam de lesgever niet opdagen bij de start van het project. Na deze opstartproblemen verliepen beide projecten naar tevredenheid.

“Bij SMS kwamen lesgevers gewoon niet eens opdagen. Of dan regende het en wordt het niet afgezegd. Dan staan al die kinderen klaar. En leerkrachten weten niet wat er aan de hand is. Er is ook niet echt een telefoonnummer dat je kunt bellen. Je kunt Sportservice bellen maar zij weten niet hoe het SMS rooster is en ze huren mensen in van buitenaf. Nee, die communicatie was heel slecht!”

Vakleerkracht bewegingsonderwijs basisschool

De sportverenigingen die betrokken zijn bij SMS zijn verdeeld enthousiast over het project. Met name in de beginperiode liet volgens twee verenigingen de communicatie te wensen over. Ook wordt door een enkele vereniging aangegeven dat kinderen wel kennismaken met de sport, maar vervolgens geen lid worden.

---

¹ Evaluatie en inventarisatie Sportservice Haarlemmermeer

“Er waren kinderen die gingen alle sporten af en dan hield het op. Dus daar hebben we geen een lid aan overgehouden, terwijl dat wel een doelstelling was. Dus dat ze wel kennis op kunnen doen met bepaalde sporten. Maar we hebben er zelf meer profijt van de kinderen een maand lang mee te laten trainen.”

Voorzitter sportvereniging

Door een betere organisatiestructuur bij Sportservice Haarlemmermeer en de komst van de combinatiefunctionarissen is de kwaliteit en communicatie van SMS aanzienlijk verbeterd, zo geven enkele sportverenigingen aan. Dat blijkt ook uit de reactie van een van de sportverenigingen.

“En je weet dat er ook andere combinatiefunctionarissen zijn... En die mensen hebben gewoon verstand van sport. En weten de kinderen aan zich te binden. En dat is gewoon cruciaal. Het gaat erom die kinderen enthousiast te maken, hoe dan ook. En dat kunnen ze.”

Voorzitter sportvereniging

2.2.3 Motorische Remedial Teaching (MRT)

Motorische Remedial Teaching (MRT) is een zorgles voor kinderen met een (lichte) motorische achterstand. MRT wordt door de scholen die zijn geïnterviewd – en waar MRT ook wordt uitgevoerd – als een groot succes gezien. Alle scholen waar MRT is opgezet geven aan dat de wijze waarop Sportservice Haarlemmermeer hier invulling aan geeft zeer professioneel is. De professionaliteit uit zich door een goede communicatie, kwaliteitsvolle lessen, een stimulerende rol naar de leerkrachten en grote betrokkenheid bij de kinderen.

“Diegene die dat doet, die vind ik wel heel erg goed. Die lessen zijn echt heel erg goed. Hij probeert met scholen in contact te komen met interne begeleiders om te stimuleren om het te doen, aan gymdocenten om het te doen. Hij is natuurlijk overkoepelend. Hij gaf het eerst zelf, maar nu doet iemand anders het. ik heb nog wel veel contact met hem. Ik vind die jongen heel erg goed.”

Vakleerkracht bewegingsonderwijs basisschool

De scholen waar MRT wordt gegeven, zien ook dat kinderen die normaal gesproken niet meekomen in een les, nu wel de kans krijgen om op hun eigen niveau te bewegen. Wat er toe bijdraagt dat meer kinderen gaan bewegen.

2.2.4 Schoolsporttoernooien

In 2010 zijn 23 schoolsporttoernooien georganiseerd bij twintig verschillende sportverenigingen. Ruim 14.000 kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar hebben deelgenomen. In 2009 waren dit 11.000 kinderen. In 2011 zijn 28 schoolsporttoernooien georganiseerd bij twintig verschillende sportverenigingen. Ruim 16.000 kinderen in

de leeftijd 4 t/m 12 jaar hebben aan de toernooien deelgenomen. Dit is een stijging van 2.000 kinderen in vergelijking met 2010.²

Het merendeel van de geïnterviewde scholen zijn zeer enthousiast over de schoolsporttoernooien. Een enkele school geeft ook aan dat zij zich heel goed voorbereiden op de schoolsporttoernooien, waardoor kinderen meer plezier krijgen in bewegen. Er gaan daardoor ook steeds meer kinderen meedoen aan de schooltoernooien.

Enkele scholen zijn minder enthousiast over de schoolsporttoernooien en geven aan dat het aantal toernooien terugloopt en er ook steeds minder animo is vanuit de sportverenigingen zelf om de toernooien te organiseren. Deze scholen zijn gehuisvest in een buitendorp en geven dat ook als reden waarom ze misschien minder betrokken zijn bij de schoolsporttoernooien. Zij ervaren een letterlijke en figuurlijke afstand met andere scholen in de Haarlemmermeer en krijgen soms het gevoel dat ze veel dingen zelf met de verenigingen moeten regelen.

2.2.5 JeugdSportPas (JSP)

Met de JeugdSportPas(JSP) kunnen kinderen kennismaken met verschillende sporten. In 2011 heeft Sportservice Haarlemmermeer met 47 verschillende sportaanbieders samengewerkt in het kader van de JSP. Ten opzichte van 2010 is dit aantal met 11% gedaald. Een duidelijke reden hiervoor is volgens Sportservice Haarlemmermeer niet aan te geven. Gezamenlijk hebben deze aanbieders 389 sportprojecten van vier of meer kennismakingstrainingen verzorgd voor kinderen uit de groepen één tot en met acht van het basisonderwijs. Ten opzichte van 2010 is dit een stijging van 24%, toen 313 kennismakingsprojecten werden aangeboden. Ook in het aantal deelnemende kinderen is een stijging te zien ten opzichte van 2010. Er hebben in 2011 ruim 100 kinderen meer deelgenomen aan de JSP, tot een totaal van 2.251 unieke kinderen.³

Op alle scholen die hebben deelgenomen aan de evaluatie wordt de JSP breed onder de aandacht gebracht en gepromoot bij de kinderen. Scholen geven ook aan dat dit een mooie manier is voor kinderen om kennis te maken met een breed aanbod aan sportmogelijkheden.

De geïnterviewde sportverenigingen reageren verdeeld op de JSP. Met name het 'shoppen' bij verschillende sporten wordt door de verenigingen als een minder sterk punt gezien. Zij vinden het goed dat kinderen een brede kennismaking krijgen met sporten in de Haarlemmermeer, maar zouden liever de trajecten per verenigingen iets langer laten lopen, zodat ze echt kunnen kennismaken met een sport.

---

² Evaluatie en inventarisatie Sportservice Haarlemmermeer

³ Evaluatie en inventarisatie Sportservice Haarlemmermeer

“... maar met de jeugdsportpas doe ik bewust niet mee. Want dan is het 4 weken die sport en 4 weken die sport. En als je de eerste sport in de rij bent, dan zijn ze je na 5 sporten al vergeten. Je hebt dus ook geen directe spinn-off daarvan. Dus dat vind ik weer een minder goed project.”

Voorzitter sportvereniging

“Dan hoppen ze van sport naar sport ... Misschien moeten we ook eens gaan kijken of we niet teveel aanbieden. Want als je maar blijft aanbieden, dan bereik je uiteindelijk niet dat ze structureel voor een sport kiezen.”

Voorzitter sportvereniging

2.2.6 Samenwerking met scholen en sportverenigingen

De combinatiefunctionarissen van Sportservice Haarlemmermeer werken nauw samen met de basisscholen en sportverenigingen in de gemeente. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de zogenoemde prioritaire wijken Rijsenhout, Graan voor Visch en Getsewoud. Dit zijn wijken waar de sportdeelname onder jongeren achterblijft. Door de samenwerking met scholen en de keuze om de school als vertrekpunt te nemen, is het bereik nagenoeg 100%. Alle kinderen worden dus bereikt. Vanuit de verschillende activiteiten die op en rond school plaatsvinden, worden kinderen enthousiast gemaakt om lid te worden van een sportvereniging.

De afgelopen jaren gaat bij de ontwikkeling van sport- en beweegaanbod steeds meer aandacht uit naar inactieve kinderen. Dat kunnen kinderen zijn met overgewicht, maar ook kinderen met een motorische achterstand. Deze doelgroep kan deelnemen aan projecten als Club Extra, Obelixitas en Motorische Remedial Teaching (MRT). In samenwerking met de GGD wordt gekeken op welke wijze deze kinderen vervolgens kunnen aansluiten bij regulier aanbod.

De combinatiefunctionarissen geven aan dat het contact met de verschillende scholen erg goed is. Dat komt volgens hun doordat de lijnen steeds korter worden en er door de scholen steeds vaker wordt meegedacht over de invulling van activiteiten en projecten. Wel is dit afhankelijk van de omvang van de school en de directe of minder directe lijn naar de groepsleerkrachten. Als het om een grote school gaat, dan is de directeur vaak het aanspreekpunt. Als de directeur geen betrokkenheid toont, lukt het niet altijd om de groepsleerkrachten te bereiken die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van activiteiten. Door de combinatiefunctionarissen wordt niet aangegeven dat projecten op een kleine school per definitie beter verlopen. Het gaat vooral om de betrokkenheid.

“Een belangrijke succesfactor is dat scholen verantwoordelijk zijn voor sport en bewegen op en rond hun eigen school. Hierdoor is er meer betrokkenheid en draagvlak vanuit de school.”

Combinatiefunctionarissen Sport & School

“... maar er moet heel veel vanuit de school zelf komen. Daar moet je tijd voor maken. De meeste leerkrachten hebben al extra taken en dingen. Als het je heel veel tijd kost, haken leraren af. Dat geldt ook voor mezelf, ik ben ook beperkt. Als ik geen tijd meer heb, haken dat soort dingen ook af.”

Vakleerkracht basisschool

Ook de scholen en sportverenigingen geven aan dat de sportinfrastructuur in de gemeente Haarlemmermeer de afgelopen jaren sterker en duidelijker is geworden. Met name de positie van Sportservice Haarlemmermeer in die infrastructuur is sterk verbeterd. Zij brengen volgens de scholen niet alleen kennis en ervaring, maar zorgen er ook voor dat partijen aan elkaar worden gekoppeld, zodat beter wordt samengewerkt en afgestemd. De rol van de gemeente Haarlemmermeer zou volgens enkele sportverenigingen en scholen nog wel explicieter omschreven en uitgedragen mogen worden. Hierdoor zal volgens hen meer duidelijkheid ontstaan over het gemeentelijk sportbeleid en de rol van een ieder bij de uitvoering daarvan.

Een aantal scholen dat betrokken is bij de evaluatie geeft aan dat het goed zou zijn als een duidelijk overzicht wordt gegeven van alle activiteiten en projecten die worden aangeboden en georganiseerd. Hierdoor kan beter worden afgestemd op de behoefte per school (maatwerk) en kunnen scholen de activiteiten laten aansluiten op de jaarplanning van de school.

De veelheid aan activiteiten vraagt ook om beschikbare accommodaties en voorzieningen. Enkele scholen (met name in de buitengebieden) geven aan dat dit meer aandacht vraagt. In sommige gevallen zijn bijvoorbeeld geen accommodaties beschikbaar, is de afstand tot een accommodatie groot of zijn accommodaties of andere voorzieningen toe aan onderhoud.

2.2.7 Het effect van het programma School & Sportop het aantal activiteiten

Uit de evaluatie blijkt dat in de loop der jaren steeds meer verschillende organisaties betrokken zijn bij sport en bewegen in de gemeente Haarlemmermeer. Vrijwel alle geïnterviewden geven aan dat dit een belangrijke succesfactor is binnen het gevoerde sportbeleid. Vooral de scholen geven aan dat hierdoor voor kinderen steeds meer mogelijkheden worden gecreëerd om deel te nemen aan een gevarieerd sport- en beweegaanbod. Een voorbeeld hiervan is de combinatiefunctaris die het schoolplein op een andere manier gebruikt dan alleen maar voor voetbal. Het plein wordt zo ingericht en gebruikt dat op verschillende plekken groepjes kinderen kunnen bewegen en spelen.

“De consulent bewegingsonderwijs is bij een paar bijeenkomsten van School on the move aangeschoven. Met hem gaan we pedagogische aanpassingen doen aan het schoolplein. Dus het concept met spelen in vakken, zodat alle kinderen gestimuleerd worden om te gaan bewegen.”

Plaatsvervangend directeur basisschool

Ook geven scholen aan dat er de afgelopen jaren veel meer aandacht is voor sport en bewegen op en rond school. Het aantal activiteiten is duidelijk toegenomen. Het aanbod sluit volgens hen ook goed aan bij de behoefte en het niveau van de kinderen. Aangegeven wordt dat in principe voor alle kinderen een passend aanbod bestaat.

2.2.8 Het effect van het programma School & Sport op het aantal deelnemers

De registraties van Sportservice Haarlemmermeer laten zien dat het aantal deelnemers per activiteit of project de afgelopen jaren is toegenomen. De geïnterviewde scholen geven aan dat ze moeilijk zicht hebben op het effect van alle sport- en beweegactiviteiten die worden georganiseerd op het aantal 'nieuwe' kinderen dat deelneemt aan de naschoolse sport- en beweegactiviteiten. Scholen hebben wel de indruk dat meer kinderen deelnemen en dat kinderen blijven komen.

“Ja, ik denk dat dat zeker het geval is. En ook zeker de kinderen die het moeilijk vinden om te bewegen. Dat ze toch plezier ervaren tijdens het bewegen en steeds toch een stapje hoger gaan en dat is toch elke keer mooi om te zien.”

Directeur basisschool

2.2.9 Het effect van het programma School & Sport op het beweeggedrag van kinderen

Alle inspanningen die worden geleverd om zoveel mogelijk aanbod te realiseren dat aansluit bij de belevingswereld en het niveau van kinderen moet er uiteindelijk toe leiden dat kinderen meer gaan bewegen, al dan niet als lid van een sportvereniging. De geïnterviewde scholen geven aan dat hier moeilijk vat op te krijgen is, maar dat ze wel de indruk hebben dat meer kinderen zijn gaan bewegen.

“Er is heel divers aanbod in Haarlemmermeer. En heel dichtbij. Alles zit in feite op fietsafstand. Dus ik ben eigenlijk wel benieuwd of dat effect heeft op het bewegen van kinderen. Ik weet niet of de gemeente Haarlemmermeer open staat om eens onderzoek te doen op de scholen. Ik denk wel dat het handig is, om ook eens te kijken wat het effect is na een paar jaar.”

Directeur basisschool

De betrokken combinatiefunctionarissen geven aan dat er veel meer tussenschoolse activiteiten en activiteiten onder schooltijd worden georganiseerd. Door de school als vertrekpunt te nemen, worden dus alle kinderen die op dat moment op school zijn, bereikt. Zij ervaren dan ook dat in de loop der jaren meer kinderen zijn gaan sporten en bewegen.

Ook een aantal sportverenigingen geeft aan dat ze een grotere aanwas zien van jeugdleden. Bij één van de verenigingen heeft dat vooral te maken met de inzet van een combinatiefunctionaris van hoog niveau.

“Onze combinatiefunctionaris is gewoon veel beter met kinderen. Die andere was echt een trainer. Dat is de huidige combinatiefunctionaris ook, maar ze heeft ook kinderpsychologie gestudeerd. En dat merk je. Want die is nu een paar maanden bezig. En zij heeft al twee keer zoveel structureel lid gemaakt als in de twee jaar daarvoor. Dus dat programma is wel succesvol.”

Voorzitter sportvereniging

Een andere sportvereniging geeft aan dat er inderdaad meer jeugdleden lid worden, maar ook dat steeds vaker leden hun lidmaatschap na een tijdje opzeggen. Volgens deze vereniging heeft dat te maken met het shopgedrag van kinderen.

Ik zie vooral een trend. En dat is niet wat mij alleen overkomt, want ik praat daar ook over met andere sportclubs en trainers. Het aantal afmeldingen per seizoen wordt steeds hoger. Maar ook het aantal aanmeldingen per seizoen wordt hoger. Vroeger was het zo dat je bijvoorbeeld 10% afmeldingen had en dan had je iets meer dan 10% aanmeldingen. Dat is het laatste jaar naar 20% gegaan. Dus de wisseling is veel groter geworden. Dus dat geldt niet alleen voor ons. Dat geldt gewoon voor alle verenigingen.

Voorzitter sportvereniging

JSP 2.0

Vanaf 2013 gaat Sportservice werken aan een totaalconcept met de naam JSP 2.0 (JeugdSportPas 2.0). Onder JSP 2.0 worden alle activiteiten gebundeld die zich richten op het stimuleren van het sport- en beweggedrag van jeugd en jongeren. Hierdoor moet een doorlopende lijn ontstaan van binnenschoolse activiteiten, naschoolse activiteiten en activiteiten bij de sportvereniging. Door een doorlopende lijn te ontwikkelen hoopt Sportservice nog beter de aansluiting te realiseren tussen school en sport.

2.3 Ervaringen met het programma ‘Sport in de Wijk’

Vanuit het programma ‘Sport in de wijk’ worden door de sportbuurtwerkers van Sportservice Haarlemmermeer verschillende activiteiten georganiseerd. Door de geïnterviewde wijkorganisaties wordt aangegeven dat er veel projecten en activiteiten plaatsvinden in de wijk. Voorbeelden hiervan zijn:

- BuurtSportVereniging
- Sportinstuiven
- E-games
- Sportactiviteiten tijdens evenementen

Uitgangspunt bij alle projecten en activiteiten is dat zoveel mogelijk vraaggericht wordt gewerkt. Onderstaand voorbeeld illustreert dit:

Een groep jongeren moest een financiële bijdrage doen van € 1,- om mee te kunnen doen aan een activiteit die in een kleine zaal werd georganiseerd. De jongeren kwamen hiertegen in opstand en zijn daarom door de sportbuurtwerkers uitgenodigd voor een gesprek. Tijdens het gesprek werd duidelijk dat ze vooral graag een grotere zaal wilden. De sportbuurtwerkers gaven aan dat dat wel meer geld zou gaan kosten. Dat was geen probleem voor ze, waardoor er nu iedere zondag een vaste groep voetballers gebruik maakt van de grotere zaal.

2.3.1 Buurtorganisaties over het sportaanbod in de wijk

In de wijk Rijsenhout is de dorpsraad zeer tevreden over de sportactiviteiten die in de wijk worden georganiseerd. Sportservice organiseert naschoolse activiteiten en Meerwaarde zorgt voor vakantieactiviteiten. Dit aanbod is de afgelopen jaren toegenomen. De dorpsraad geeft aan dat de activiteiten een hoog niveau hebben en de activiteiten een goede aanvulling zijn op het aanbod van de sportverenigingen. Met de verenigingen wordt daarover ook goed gecommuniceerd, zodat het aanbod goed op elkaar is afgestemd. Kinderen die normaal gesproken minder snel naar een verenigingen zouden gaan, kunnen nu aan deze activiteiten deelnemen. De dorpsraad heeft de indruk dat met deze activiteiten alle kinderen goed worden bereikt.

“... ik denk dat communicatie het belangrijkste is. En dat doet sportservice goed! Vooral naschoolse activiteiten zijn natuurlijk lastig voor zo’n sportvereniging, want die werken met vrijwilligers, die werken overdag. Het is laagdrempelig en het is ook voor kinderen die daardoor misschien de weg naar sportverenigingen gaan vinden.”

Voorzitter dorpsraad

Ook in Graan voor Visch worden veel naschoolse sportactiviteiten georganiseerd, veelal in samenwerking met Brede School Graan voor Visch. Sinds dit kalenderjaar zijn de activiteiten allemaal op een overzichtelijke manier gebundeld in een brochure. Bij de uitvoering van bijna alle sportactiviteiten is Sportservice betrokken. Ook Stichting Meerwaarde speelt daarbij een belangrijke rol. De geïnterviewde wijkraad geeft aan dat met deze organisaties het contact erg goed is, waardoor makkelijk afspraken kunnen worden gemaakt over het aanbod voor kinderen.

“De lijnen met de gemeente, Sportservice Haarlemmermeer en bijvoorbeeld Meerwaarde zijn heel kort, waardoor de communicatie heel persoonlijk is en soepel verloopt.”

Voorzitter wijkraad

Naast deze activiteiten organiseert de wijkraad burendagen en wijkfeesten. Vaak vult Sportservice op deze dagen een deel van de programmering in. De samenwerking met Sportservice wordt als zeer positief ervaren. Bij vragen of suggesties zijn de lijnen kort en wordt op een adequate manier antwoord gegeven. Ook geeft de

wijkraad aan dat de activiteiten goed georganiseerd zijn en hebben ze de indruk dat met de activiteiten alle doelgroepen worden bediend.

In Getsewoud worden sportinstuiven georganiseerd voor de jongeren in de wijk. Deze vinden wekelijks plaats op verschillende plekken in de wijk. Kinderen kunnen zo op een laagdrempelige manier kennismaken met verschillende sporten om daarna eventueel lid te worden van een sportvereniging.

“Ja Sportservice, daar word ik heel enthousiast van. Ze hebben een heel goed programma.”

Voorzitter wijkraad

Door de geïnterviewde wijkorganisaties wordt aangegeven dat de samenwerking met Sportservice erg goed is. Ook wordt aangegeven dat organisaties die op wijkniveau actief zijn elkaar steeds beter weten te vinden. Er worden sinds een paar jaar vaker afspraken gemaakt en activiteiten en projecten worden op elkaar afgestemd.

2.3.2 Het effect van het programma Sport in de Wijk op het aantal activiteiten en deelnemers

De maatschappelijke organisaties die betrokken zijn bij alle activiteiten in de prioritaire wijken geven allemaal aan dat het aantal activiteiten dat wordt georganiseerd de afgelopen jaren (flink) is toegenomen. De geïnterviewde wijkorganisaties geven ook aan dat er veel meer aandacht is voor sport en bewegen in de wijk.

“Ik vind dat daar echt een groei in zit want ik denk dat het van heel weinig tot steeds meer is gegaan.”

Voorzitter wijkraad

De wijkorganisaties geven aan de indruk te hebben dat met de activiteiten in principe alle doelgroepen worden bereikt. Wel geven ze aan dat de doelgroep tot 12 jaar veel aandacht krijgt in de verschillende wijken en dat andere doelgroepen niet moeten worden vergeten. Daarnaast is het aanbod volgens een van de geïnterviewde wijkorganisaties wat eenzijdig.

“Op sportgebied wordt toch vaak terug gegrepen op voetbal. En ik vind voetbal ook heel erg leuk maar het is maar 1 sport. Daar wordt nu wel over gesproken trouwens. Dat het aanbod wordt verbreed.”

Voorzitter wijkraad

“... dan heb je natuurlijk de Jeugdsportpas. Die is als ik het goed heb tot 12 jaar. Dat zou wel breder mogen tot 18 of 25. Ook alleen al om voor de hangjeugd een soort vangnet te zijn, om ze aan het sporten te houden en dat ze niet na 12 jaar juist daardoor op straat belanden en een beetje zich gaan vervelen. Maar zet dat door.”

Voorzitter wijkraad

Ook de sportbuurtwerkers geven aan dat de afgelopen jaren steeds meer capaciteit beschikbaar is gekomen en dat daardoor ook meer, beter en vernieuwend aanbod wordt ontwikkeld, gericht op verschillende doelgroepen. Een ander effect op de deelname is terug te zien in de wijze waarop kinderen reageren als na de vakantie de activiteiten weer worden opgestart. Sportbuurtwerkers geven aan dat kinderen vaak staan te trappelen om weer te beginnen.

2.3.3 Het effect van het programma Sport in de Wijk op het beweeggedrag van kinderen

De buurt- en wijkorganisaties die betrokken zijn bij de evaluatie geven aan niet direct zicht te hebben op het effect van alle activiteiten op het beweeggedrag van kinderen. Men ziet dat er meer wordt aangeboden, maar weten niet of daar ook veel nieuwe kinderen aan meedoen. De sportbuurtwerkers geven aan positieve effecten te zien van hun werk.

“Wij hebben echt het gevoel dat ons werk effect heeft. We weten alleen niet of we hiermee ook de inactieven bereiken. We zien vaak dat bij een hoge opkomst veel kinderen meedoen die al sporten en bij een lage opkomst de inactieven.”

Sportbuurtwerkers Sportservice Haarlemmermeer

De geïnterviewde wijkorganisaties geven wel aan dat de naschoolse sport- en beweegactiviteiten een hele goede aanvulling zijn voor kinderen die zich normaal gesproken niet zouden aanmelden bij een sportvereniging. Bijvoorbeeld omdat de financiële middelen ontbreken. Sportservice Haarlemmermeer heeft hiervoor een aantrekkelijk aanbod. Daarnaast zorgen voorzieningen in de wijk ervoor dat kinderen ongeorganiseerd kunnen sporten en bewegen.

“In onze wijk hebben we een grote groep allochtonen bewoners. De autochtone jongens en meisjes die willen hockeyen of basketballen, melden zich zelf wel aan voor een sportvereniging. De allochtone jongens en meisjes (vooral de jongens) doen of kunnen dat niet, bijvoorbeeld vanwege hun gezinssituatie. We hebben hier in de wijk een aantal velden en pleinen. Daar wordt heel veel gebruik van gemaakt. Daar wordt gevoetbald. Daar wordt geskate. Dan zie je toch dat 70% allochtone jongens zijn.”

Voorzitter wijkraad

Een neveneffect is dat ouders meer betrokken raken. Waar het voorheen zo was dat kinderen werden ‘gedropt’, zijn ouders nu meer geïnteresseerd. Dat komt onder andere tot uiting in projecten waar jong en oud samen sporten en bewegen.

2.3.4 Succesfactoren van het programma ‘Sport in de Wijk’

De wethouder sport speelt volgens meerdere geïnterviewden een belangrijke rol. Hij heeft sport hoog in het vaandel en men krijgt daardoor de indruk dat breedte- en topsport hoger op de agenda is gekomen de

afgelopen jaren. Dat zie je vervolgens ook terug bij de beleidsadviseurs. Zij tonen betrokkenheid en luisteren naar vragen die spelen op wijkniveau. Vervolgens proberen ze voor een passende oplossing te zorgen. Een voorbeeld hiervan is het vervangen van een grasveld door een kunstgrasveld in de wijk Graan voor Visch, waardoor bewoners intensiever van het veld gebruik kunnen maken.

Een andere factor die zorgt voor succesvolle projecten en activiteiten is de samenhang met en samenwerking tussen organisaties op wijkniveau. Dat betekent bijvoorbeeld dat een opbouwwerker een vraag krijgt over sport en bewegen, waarmee hij direct terecht kan bij Sportservice. Dat wordt door alle geïnterviewde wijkorganisaties als zeer belangrijk en positief ervaren. Door de intensievere samenwerking is er ook geen sprake meer van concurrentie. Ook dat bepaalt volgens een aantal betrokkenen het succes van projecten en activiteiten. In de wijk Graan voor Visch heeft dit geleid tot een brochure waarin alle activiteiten voor 0 tot 100 jarigen staan opgenomen die in de wijk worden georganiseerd.

2.3.5 Verbeterpunten op wijkniveau

Een aandachtspunt volgens een van de geïnterviewde wijkorganisaties is de stroperigheid van het besluitvormingsproces binnen de gemeente. Een voorbeeld hiervan is alles wat komt kijken bij het organiseren van een sportief evenement. Binnen de gemeente is dan iemand verantwoordelijk voor sport, maar een ander is weer verantwoordelijk voor subsidies voor evenementen. Daardoor lijken sommige processen iets langzamer te verlopen.

Door meerdere wijkraden wordt aangegeven dat goed moet worden blijven gekeken naar het voorzieningenniveau in de wijk en beschikbaarheid van accommodaties. In sommige gevallen kan daar efficiënter mee worden omgegaan, waardoor ook in de daluren de accommodaties gebruikt kunnen worden. Aangegeven wordt dat de wijkraad hier graag over mee wil denken. Ook de staat van de openbare ruimte, zoals grasveldjes en trapveldjes blijft aandacht vragen.

3. De effecten van het topsportbeleid

3.1 Kort over het topsportbeleid van de gemeente Haarlemmermeer

De gemeente heeft zich in de sportnota ten doel gesteld het (top)sportklimaat te verbeteren en het ontwikkelen van een topsportcultuur, door sportverenigingen te ondersteunen. Vooral nog zijn er drie kernsporten benoemd: Honkbal, Synchroonzwemmen en Turnen/Ritmisch Gymnastiek (respectievelijk de verenigingen: HSV Pioniers, ZPCH en SV Pax). Daarnaast zijn er twee groeisporten kandidaat gesteld die eveneens extra ondersteund (zullen) worden, te weten: judo en squash.

Een belangrijk uitgangspunt van het gemeentelijk topsportbeleid is dat topsport primair een verantwoordelijkheid is van de lokale sportwereld. Gezien het maatschappelijk belang van topsport wil de gemeente het bedrijven van topsport actief stimuleren en ondersteunen, waarbij de rol van de overheid vooral faciliterend is. Het topsportbeleid van de gemeente is vormgegeven langs vier aandachtsgebieden/bouwstenen: verenigingen, sporters, evenementen en organisatie.

In deze evaluatie is vooral ingezoomd op de verenigingen en de sporters. Kern- en groeisportverenigingen kunnen aanspraak maken op extra ondersteuning vanuit de gemeente. Ook topsporters en talenten kunnen een beroep doen op ondersteuning op het gebied van onderwijs, huisvesting en sporttechnische zaken.

3.2 Algemeen beeld over het topsportbeleid

De geïnterviewde topsportverenigingen zijn over het algemeen positief over het gevoerde topsportbeleid. Ook de ambitie van de gemeente Haarlemmermeer om zich kandidaat te stellen als speelstad voor de Olympische Spelen 2028 wordt door de topsportverenigingen toegejuicht.

“...ja, dat is een positieve ontwikkeling dat je ook Olympische Spelen wil halen. Je kunt je afvragen of het haalbaar is, maar het feit dat ze daar over denken geeft wel aan hoe het klimaat is en als sportfanaat ben ik daar een groot voorstander van.”

Voorzitter topsportvereniging

De rol van de gemeente en Sportservice Haarlemmermeer wordt door de geïnterviewde sportverenigingen als zeer positief ervaren. Aangegeven wordt dat de wethouder hart voor de sport heeft en dat heeft een positief effect op het topsportbeleid. Ook de relatie met Sportservice Haarlemmermeer is goed. De lijnen zijn kort en er wordt goed gecommuniceerd. Een van de verenigingen heeft bijvoorbeeld samen met Sportservice subsidies aangevraagd en ook gekregen. Een andere vereniging heeft de beschikking een zeer professionele combinatiefunctionaris met zeer veel kennis en ervaring. Hij is verantwoordelijk voor coach-de-coach trajecten.

Over het algemeen zijn de betrokken verenigingen dus positief over het topsportbeleid van de gemeente. Toch wordt door een van de verenigingen ook een kanttekening geplaatst bij het beleid.

“Het staat altijd wel mooi op papier, maar er staat niet heel concreet wat je nou echt zou moeten doen om kern- of groeisport te zijn. Of wat je nou zou kunnen krijgen wat betreft support of ondersteuning. En dat merk ik ook wel in de gesprekken met de gemeente. Als ik dan vraag, wat betekent een kernsport status voor ons? Gewoon concreet. Buiten het feit dat het leuk is om een status te krijgen en sportvereniging van het jaar te worden. Wat levert het ons direct op? Daar kan geen antwoord op gegeven worden. Dat mag wel wat concreter.”

Voorzitter topsportvereniging

Enkele geïnterviewde talenten geven aan eigenlijk niet zoveel te merken van het topsportbeleid van de gemeente. Een van de talenten heeft zelf stappen ondernomen om naar een LOOT-school in Amsterdam te gaan, wordt goed ondersteund door zijn eigen vereniging en kon een financiële bijdrage krijgen van het Olympisch Steunpunt Noord-Holland voor het aanschaffen van lenzen. Maar de gemeente speelt in zijn carrière nauwelijks een rol. Hij wordt uitgenodigd voor de huldiging van kampioenen, maar daar blijft het bij. Een van de topsporters (talent) geeft aan niet bekend te zijn met het Olympisch Steunpunt. Daar zou wat hem betreft wel meer aandacht aan besteed mogen worden.

“Ik vind eigenlijk dat de gemeente net doet alsof ze hun topsporters ondersteunen, maar dat doen ze helemaal niet. Sterker nog, ze profiteren eigenlijk van mijn prestaties. Ze kunnen daarmee pronken. Maar ik krijg er niets voor terug. Ze doen alsof ze iets voor je kunnen betekenen, maar dat is niet zo. Ze zouden iets kunnen regelen met reiskosten of stagevergoeding, want het kost echt veel tijd om met mijn sport bezig te zijn.”

Topsporttalent

3.3 Ondersteuning verenigingen

De kern- en groeisporten worden op verschillende manieren door de gemeente en Sportservice Haarlemmermeer ondersteund. Daarbij wordt door een aantal verenigingen aangegeven dat ze dusdanig professioneel zijn georganiseerd dat ondersteuning op bijvoorbeeld het thema ‘bestuur en organisatie’ minder van toepassing is.

“We kunnen ons wel redden. Maar er zijn ook absoluut momenten dat Sportservice daarbij ondersteunt. En we kunnen met vragen ook altijd bij Sportservice terecht ... maar het hangt een beetje af van waar wij mee bezig zijn. Een klein voorbeeld, we hebben in het kader van een subsidieaanvraag heel vaak contact met Sportservice gehad. Onderdeel van Sportservice is ook het topsportloket, dus daar heb ik regelmatig contact mee. We kunnen daar gewoon gebruik van maken.”

Verenigingsmanager topsportvereniging

Wat betreft de ondersteuning vanuit de gemeente merken de verenigingen dat de prestaties van hun talenten en topsporters extra gewaardeerd worden in de vorm van de sporttoppers verkiezingen. Daarnaast hebben enkele topsportverenigingen ondersteuning van een combinatiefunctionaris. De combinatiefunctionarissen worden voor een deel ingezet op breedtesport en voor een deel op topsport. Daarover worden met Sportservice Haarlemmermeer afspraken gemaakt.

Topsportverenigingen worden in de vorm van subsidies door de gemeente ondersteund bij het organiseren van topsportevenementen. Hierover zijn de verenigingen erg tevreden. Het stelt ze namelijk in staat om buitenlandse sporters naar Haarlemmermeer te halen. Dat is goed voor de PR, maar ook zeker omdat zo op een hoger niveau kan worden gesport waardoor het niveau van de toppers hoger wordt.

“...dat was trouwens bijna van de baan. Ze zouden die subsidie bijna stop zetten. Maar omdat we de groeisport status hebben gekregen, hebben ze het toch doorgezet.”

Voorzitter/eigenaar topsportvereniging

3.4 Topsportfaciliteiten

Verenigingen met een groei- of kernsportstatus worden ook ondersteund door het creëren van topsportfaciliteiten. De gemeente denkt op verschillende manier mee met de verenigingen als het gaat om ondersteuning van topsporters, huisvesting en faciliteiten. Voor een van de verenigingen gaat dat de komende periode spelen. Bij deze vereniging wordt de komende periode gekeken in hoeverre herhuisvesting of nieuwbouw moet worden gepleegd om ervoor te zorgen dat de accommodatie blijft voldoen aan de eisen die gesteld worden aan het bedrijven van topsport.

De komst van het Huis van de Sport zorgt voor veel topsporters voor een flinke impuls. Voor de gymnastiekvereniging betekent dit bijvoorbeeld dat zij een nieuwe hal gaan gebruiken.

“... en de gemeente denkt daarin mee. We krijgen de hal in die zin tot onze beschikking, maar de gemeente denkt ook mee over de prijs die we daarvoor moeten gaan betalen. Daar is de gemeente heel druk mee. En daar zijn we heel blij mee dat ze daar in tegemoet komen.”

Verenigingsmanager topsportvereniging

Voor de De Zwem- en Poloclub betekent het Huis van de Sport dat ze gebruik gaan maken van een professionele topsportaccommodatie waar de eigen teams op hoog niveau kunnen trainen en wedstrijden kunnen spelen. Daarnaast wordt het Huis van de Sport voor de synchroonzwemsters van de Nationale Selectie de thuisbasis.

3.5 Topsport en Onderwijs

Voor de talenten die bij de kern- en groeisportverenigingen sporten, wil de gemeente een klimaat creëren, waarbij school en sport optimaal kunnen worden gecombineerd. De geïnterviewde topsportverenigingen ervaren dat de gemeente hier energie in steekt. Zij zien dat met verschillende scholen wordt samengewerkt om ervoor te zorgen dat ze een zogenoemde LOOT-school status krijgen.

“Mijn school wil goed meewerken om ervoor te zorgen dat ik mijn sport kan beoefenen. Dat merk ik bijvoorbeeld in mijn rooster. Als ik moet trainen of ik heb een wedstrijd in het buitenland dan mag ik eerder weg en krijg ik de mogelijkheid om lessen later in te halen. Mijn school is ook bezig om een LOOT-school te worden.”

Topsporttalent

“Ze zijn wel heel druk met onderwijs. Dat is wel heel belangrijk zijn voor ons. Bijvoorbeeld zorgen dat er een LOOT-school komt. Maar ook dat er een brief is gegaan naar het basisonderwijs. Dat de gemeente ondersteunt dat de kinderen inderdaad een halfuurtje eerder van school weg moeten, omdat ze veel moeten trainen.”

Verenigingsmanager topsportvereniging

3.6 Topsportklimaat

Verenigingen geven over het algemeen aan dat ze zien dat de gemeente duidelijk investeert in een topsportklimaat in de gemeente. Dit wordt overigens ook door andere geïnterviewden (scholen en wijkorganisaties) aangegeven. Wel is het zo dat wordt aangegeven dat er nog meer kruisbestuiving plaats zou kunnen vinden waardoor topsportverenigingen van elkaar kunnen leren, maar ook kan worden gekeken of bepaalde modellen in andere sporten toepasbaar zijn.

“Kijk ook eens naar het model van de honkbalacademy. En dan niet indezelfde vorm, maar in iets andere vorm een judoacademy op te zetten.”

Voorzitter/eigenaar topsportvereniging

Door meerdere geïnterviewden wordt aangegeven dat uit de bouw van het Huis van de Sport veel ambitie spreekt en een stevige impuls aan het topsportklimaat van de gemeente zal geven. Daarnaast wordt aangegeven dat het topsportloket een belangrijk aanspreekpunt is als er vragen zijn die te maken hebben met topsport. Ook dat zorgt voor het juiste klimaat.

4. Sportverenigingen nader bekeken

4.1 Respons en representativiteit

De verenigingsenquête is uitgezet onder 167 sportverenigingen uit de gemeente Haarlemmermeer. In totaal hebben 55 verenigingen de vragenlijst volledig ingevuld. Dit komt neer op een responspercentage van 33% (zie bijlage 4 voor een overzicht van de deelnemende verenigingen). Alle takken van sport zijn in het onderzoek vertegenwoordigd. Voetbal is de meest voorkomende sport onder de sportverenigingen (zes verenigingen), gevolgd door badminton en tennis (beide vijf verenigingen). Een volledig overzicht van alle sporttakken is opgenomen in bijlage 5. Bij de interpretatie van de resultaten moet rekening worden gehouden met deze respons. De resultaten kunnen hierdoor namelijk niet worden gegeneraliseerd naar de totale gemeente Haarlemmermeer en bepaalde takken van sport zijn over- of ondervertegenwoordigd. Ook is door de relatief lage respons een vergelijking met landelijke onderzoeksgegevens niet mogelijk.

4.2 Verenigingskader en vrijwilligers

Gemiddeld zijn 47 vrijwilligers actief bij sportverenigingen (range 0-300 vrijwilligers). Twee verenigingen geven aan geen vrijwilligers te hebben, maar zij maken gebruik van betaalde medewerkers. In totaal zijn bij de achttien sportverenigingen betaalde medewerkers actief, gemiddeld zeven (range 1-52 betaalde medewerkers).

Tabel 1 laat zien dat de kwaliteit van het technisch en niet-technisch kader geen probleem vormt voor de verenigingen. Hierover zijn de verenigingen over het algemeen tevreden. Het aantal technische en niet-technische kaderleden is voor de verenigingen wel een (groot) knelpunt. Een derde van de verenigingen geeft aan niet over voldoende bestuurs- en/of commissieleden te beschikken en ruim een kwart beschikt niet over voldoende technisch kader. Bijna de helft van de verenigingen voorziet voor de toekomst problemen ten aanzien van het vinden van voldoende vrijwilligers.

Tabel 1 Tevredenheid over aantal en kwaliteit van kader/vrijwilligers (n=55)

	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Mee oneens</i>	<i>Niet mee eens/ Niet mee oneens</i>	<i>Mee eens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>	<i>Niet van toepassing/geen mening</i>
<i>De vereniging beschikt over voldoende niet-technisch kader (bestuurs- en/of commissieleden)</i>	9%	26%	16%	26%	20%	4%
<i>De vereniging beschikt over voldoende technisch kader (trainers, coaches, begeleiders, scheidsrechters, juryleden)</i>	2%	24%	16%	29%	18%	11%
<i>Het niet-technisch kader beschikt over voldoende kwaliteiten voor het uitoefenen van haar taken</i>	0%	6%	9%	55%	24%	7%
<i>Het technisch kader beschikt over voldoende kwaliteiten voor het uitoefenen van haar taken</i>	0%	2%	13%	35%	40%	11%
<i>De vereniging heeft duidelijke richtlijnen over het werven, behouden en waarderen van vrijwilligers</i>	4%	18%	20%	27%	26%	6%
<i>De vereniging voorziet voor de komende jaren geen problemen t.a.v. het vinden van voldoende vrijwilligers</i>	13%	36%	26%	16%	7%	2%

Driekwart van de verenigingen geeft aan een tekort te hebben aan vrijwilligers. In tabel 2 wordt een overzicht gegevens van de functies, taken en werkzaamheden waar deze verenigingen een tekort aan hebben. Verenigingen geven vooral aan een tekort te hebben aan bestuursleden (61%), trainers/begeleiders/lesgevers (54%) en mensen die evenementen en nevenactiviteiten organiseren (46%).

Tabel 2 Functies, taken en werkzaamheden waar verenigingen tekort aan hebben (n=41)

	<i>Percentage</i>
<i>Bestuur</i>	61%
<i>Training/begeleiding/lesgeven</i>	54%
<i>Organisatie evenementen en nevenactiviteiten</i>	46%
<i>Arbitrage en jurering</i>	39%
<i>Onderhoud / beheer website</i>	34%
<i>Organisatie wedstrijden en toernooien</i>	32%
<i>Beheer / onderhoud / schoonmaak accommodatie</i>	24%
<i>Samenstelling clubblad</i>	22%
<i>Beheer / onderhoud materiaal</i>	20%
<i>Bar / kantinediensten</i>	20%
<i>Anders⁴</i>	7%
<i>Sportmedische zorg/ -begeleiding</i>	5%

⁴“in alle geledingen”; “sponsoring”; “sponsoring en PR”.

4.3 Leden en activiteiten

In onderstaande tabellen wordt nader ingegaan op de ledenopbouw en –ontwikkeling van de verenigingen die hebben deelgenomen aan de verenigingsenquête. Tabel 3 geeft weer hoe de opbouw van sportende leden, niet-sportende leden en donateurs eruit ziet.

Tabel 3 Gemiddeld aantal sportende leden, niet-sportende leden en donateurs (n=55)

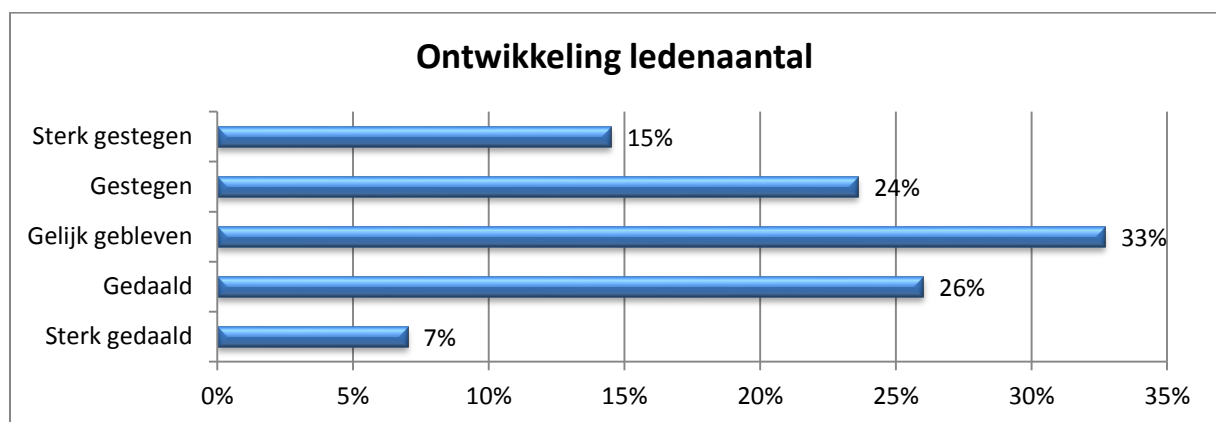
	Gemiddeld aantal (range)	Percentage
<i>Sportende leden</i>	329 (20-1886)	89%
<i>Niet-sportende leden</i>	30 (0-300)	8%
<i>Donateurs</i>	10 (0-250)	3%
Totaal	369 (20-1936)	100%

Tabel 4 geeft de gemiddelde opbouw weer van de sportende leden. Te zien is dat het percentage leden in de categorie 13 t/m 18 jaar behoorlijk lager ligt dan het percentage 0 t/m 12 jarigen. De leeftijdscategorie 19 t/m 54 jaar is vervolgens weer veel beter vertegenwoordigd.

Tabel 4 Opbouw ledenbestand (n=55)

	Gemiddeld aantal (range)	Percentage
<i>0 t/m 12 jaar</i>	115 (0-1400)	33%
<i>13 t/m 18 jaar</i>	60 (0-326)	17%
<i>19 t/m 54 jaar</i>	118 (0-493)	34%
<i>55 jaar en ouder</i>	53 (0-944)	15%
Totaal	346 (20-1886)	99%⁵

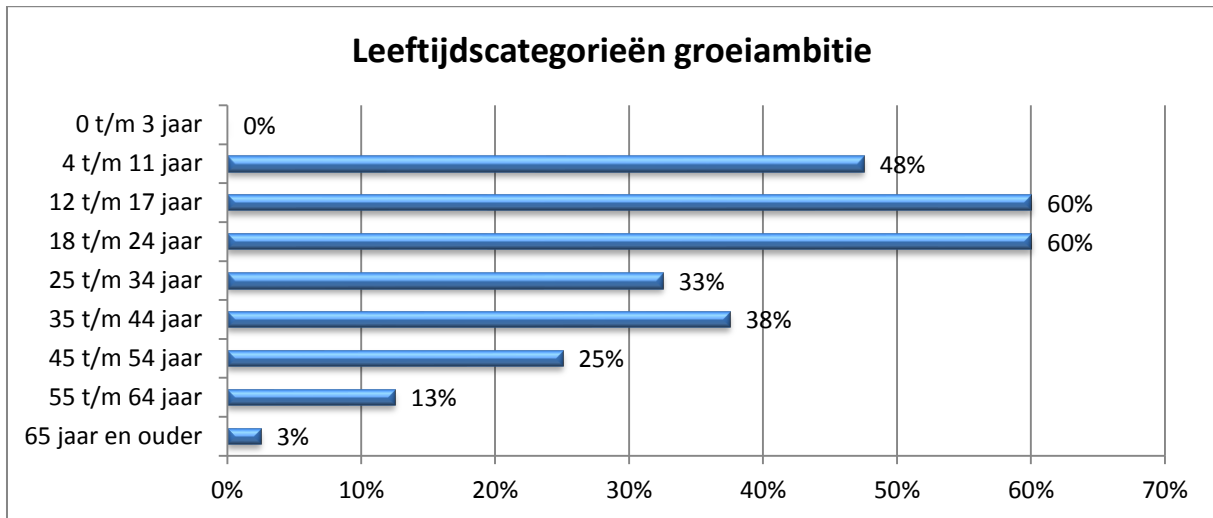
De resultaten laten zien dat er gemiddeld meer afmeldingen dan aanmeldingen zijn (43 versus 35). De ontwikkeling van het ledenaantal in de afgelopen 4 jaar laat een ander beeld zien (figuur 1). Daaruit blijkt namelijk dat er meer verenigingen zijn waarbij het ledenaantal (sterk) gestegen is dan verenigingen waar het ledenaantal (sterk) is gedaald.

Figuur 1 Ontwikkeling van het ledenaantal in de afgelopen vier jaar (n=55)

⁵ Als gevolg van afronding komt het totaalpercentage op 99% uit.

Bijna driekwart van de sportverenigingen (73%) geeft aan een groeiambitie te hebben voor de komende vijf jaar. In de onderstaande figuur een overzicht van de leeftijdscategorieën waar deze groei vooral moet plaatsvinden.

Figuur 2 Leeftijdscategorieën waarvoor sportverenigingen een groeiambitie voor hebben voor de komende vijf jaar (n=40)

Ledenstop en wachtlijsten

Twee verenigingen geven aan momenteel een ledenstop te hanteren. Deze ledenstop is bij één vereniging sinds augustus 2009 actief en bij de andere vereniging sinds augustus 2012.

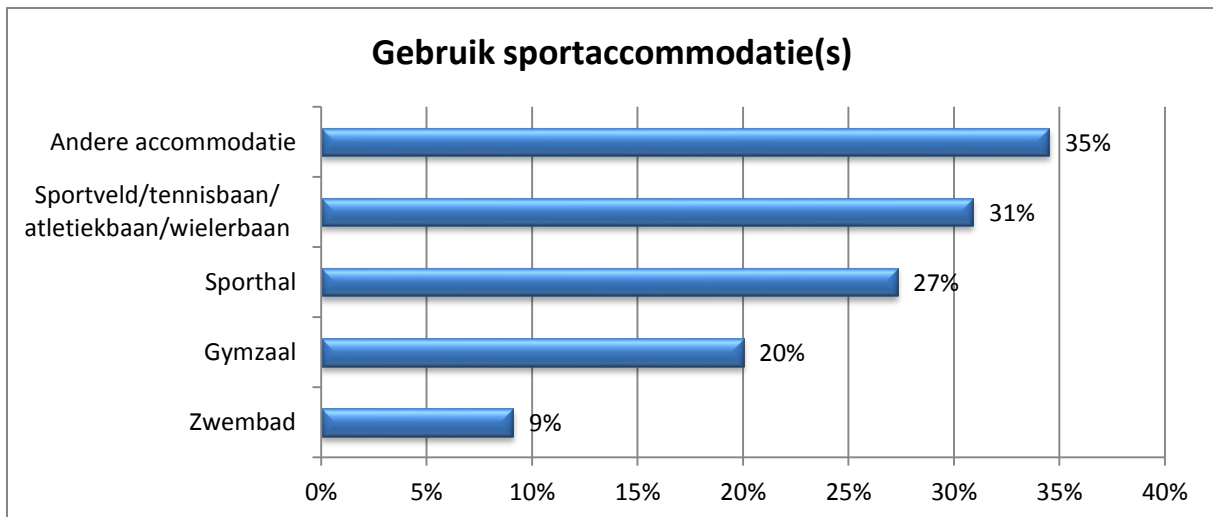
Acht verenigingen geven aan momenteel een wachtlijst te hebben. Eén vereniging geeft aan dat dit ieder jaar aan het begin van het seizoen het geval is. Het begin van de wachtlijst van de overige zes verenigingen varieert van 1994 tot 2012⁶. Gemiddeld staan er 27 mensen op de wachtlijst (range 4-90 mensen) en de gemiddelde wachttijd is 6 maanden (range 2-12 maanden).

In totaal geeft daarmee 6% van de verenigingen aan een ledenstop of wachtlijst te hebben. Dit percentage is aanzienlijk lager dan het percentage uit de verenigingsmonitor 2008. Toen gaf 24% aan een ledenstop of wachtlijst te hebben.

4.4 Accommodaties

In figuur 3 is weergegeven van welke sportaccommodatie(s) verenigingen gebruik maken.

⁶ 01-2005; 08-2009; 09-2010; 10-2009; 08-2012; 01-1994.

Figuur 3 Overzicht van de sportaccommodaties die worden gebruikt door de sportverenigingen (n=55)

Uit figuur 3 is af te lezen dat een relatief groot deel van de sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer (35%) een "Andere accommodatie" gebruikt. In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de toelichtingen.

Tabel 5 Toelichtingen op "Andere accommodatie" (n=20)

Toelichting "Andere accommodatie"

- *Balletstudio*
- *Bowlingcentrum*
- *Buurtcentrum*
- *Buurthuis*
- *Eigen botenloods, gehuurde kantine en polderboezem*
- *Evenemententerrein*
- *Fietspaden, clubgebouw*
- *Gehuurde kantine*
- *Gehuurde locatie*
- *Golfbaan*
- *Jeu de boules terrein*
- *Locatie op bedrijfsterrein*
- *Olm te Zwanenburg*
- *Schaatsbaan*
- *Schietcomplex Hoofddorp*
- *Verenigingsgebouw*
- *Zaal in buurthuis*
- *Zaal sportschool*

Per type accommodatie is gevraagd in hoeverre de betreffende verenigingen tevreden zijn over verschillende aspecten die betrekking hebben op de eigen accommodatie. De tabellen 6 t/m 10 geven antwoord op die vraag.

Tabel 6 Tevredenheid over het sportveld/tennisbaan/atletiekbaan/wielerbaan in aantallen verenigingen (n=17)

	Ze				Ze
	ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	tevreden
<i>Betaalbaarheid/tarieven</i>	0	3	5	8	1
<i>Beschikbaarheid/aantal gebruiksuren</i>	0	2	1	8	6
<i>Bereikbaarheid</i>	1	0	1	8	7
<i>Socialeveiligheid</i>	0	3	0	10	4
<i>Kwaliteit/staat van onderhoud</i>	0	3	1	6	6
<i>Hygiëne/sanitair</i>	2	0	2	10	3
<i>Verlichting</i>	1	1	5	5	5

De 17 verenigingen die gebruik maken van buitensportaccommodaties in de gemeente Haarlemmermeer zijn over het algemeen tevreden tot zeer tevreden over de verschillende aspecten die te maken hebben met hun accommodatie. Drie van de zeventien verenigingen zijn ontevreden over tarieven/betaalbaarheid, eveneens drie verenigingen zijn ontevreden over de sociale veiligheid op en rond de accommodatie en drie verenigingen zijn ontevreden over de kwaliteit/staat van onderhoud.

Tabel 7 Tevredenheid over de sporthal in aantallen verenigingen (n=15)

	Ze				Ze
	ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	tevreden
<i>Betaalbaarheid/tarieven</i>	1	7	3	4	0
<i>Beschikbaarheid/aantal gebruiksuren</i>	0	6	5	3	1
<i>Bereikbaarheid</i>	0	1	2	8	4
<i>Socialeveiligheid</i>	0	1	3	10	1
<i>Kwaliteit/staat van onderhoud</i>	1	3	4	7	0
<i>Hygiëne/sanitair</i>	3	2	2	8	0
<i>Verlichting</i>	0	2	3	10	0

Tabel 7 laat zien dat veel verenigingen aangeven ontevreden te zijn over de betaalbaarheid/tarieven en de beschikbaarheid/aantal gebruiksuren van de sporthal. Ook de hygiëne/sanitair laat volgens vijf van de vijftien verenigingen te wensen over.

Tabel 8 Tevredenheid over de gymzaal in aantallen verenigingen (n=11)

	Ze				Ze
	ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	tevreden
<i>Betaalbaarheid/tarieven</i>	1	2	4	4	0
<i>Beschikbaarheid/aantal gebruiksuren</i>	1	2	1	6	1
<i>Bereikbaarheid</i>	0	0	2	6	2
<i>Socialeveiligheid</i>	0	2	3	5	1
<i>Kwaliteit/staat van onderhoud</i>	0	2	3	5	1
<i>Hygiëne/sanitair</i>	0	2	3	5	1
<i>Verlichting</i>	0	1	2	7	1

Verenigingen die gebruik maken van de gymzaal zijn over het algemeen redelijk tevreden over de verschillende aspecten. Een relatief kleine groep (3) verenigingen is ontevreden over de betaalbaarheid/tarieven en een even grote groep is ontevreden over de beschikbaarheid/aantal gebruiksuren.

Tabel 9 Tevredenheid over het zwembad in aantallen verenigingen (n=5)

	<i>Ze</i> <i>ontevreden</i>		<i>Ontevreden</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Tevreden</i>	<i>Ze</i> <i>tevreden</i>
<i>Betaalbaarheid/tarieven</i>	1	2	2	0	0	
<i>Beschikbaarheid/aantal gebruiksuren</i>	0	1	1	3	0	
<i>Bereikbaarheid</i>	0	0	0	4	1	
<i>Socialeveiligheid</i>	0	0	0	4	1	
<i>Kwaliteit/staat van onderhoud</i>	0	0	1	3	1	
<i>Hygiëne/sanitair</i>	0	0	1	4	0	
<i>Verlichting</i>	0	0	1	4	0	

Tabel 9 laat zien dat de verenigingen die gebruik maken van het zwembad over het algemeen tevreden zijn over de verschillende aspecten. Ook hier geven enkele verenigingen aan ontevreden te zijn over de betaalbaarheid/tarieven en de beschikbaarheid van de accommodatie.

Verandering en vernieuwing

Twintig sportverenigingen (36%) geven aan dat de accommodatie waar ze gebruikt van maken, de afgelopen vier jaar ingrijpend is veranderd of vernieuwd. In tabel 10 hun toelichtingen.

Tabel 10 Toelichtingen op de veranderingen en/of vernieuwingen aan de sportaccommodatie (n=20)**Toelichtingen**

- *Balletstudio verbouwen wij zelf.*
- *Buurthuis (linquenda) is afgebrand en herbouwd.*
- *Dakrenovatie.*
- *Dakrenovatie en tegelwerk zwembad.*
- *De sporthoeve is gerenoveerd, merkbaar minder lekkage, schoonmaak blijft waarschijnlijk onder de maat, zoals gewoonlijk. Veel gebruikers maken er ook een puinzooi van. Beheerder (die aanwezig is) wenselijk.*
- *Een van de gebouwen is door brand verwoest!*
- *Een volledig vernieuwde ingerichte trampoline/freerun hal op het bedrijfsterrein de Spoorzicht in Nieuw Vennep.*
- *Gedurende het laatste jaar grote renovatie.*
- *Herindeling kunstgrasvelden die ook zijn voorzien van een nieuwe toplaag. In samenspraak met gemeente de herindelingsplannen en uitvoeringswerken begeleid. (Zeer tevreden)*
- *In 2009 nieuwbouw gepleegd, eigen accommodatie.*
- *Kantine is nieuw (verbouw van bestaand pand), indeling botenloods is inwendig kwartslag gedraaid ivm frequente blokkering deuren door geparkeerde auto's.*
- *Nieuwe zwembad de Estafette.*
- *Paar tennisbanen gerenoveerd.*
- *Recent nieuw kunstgrasveld, maar verder niets, accommodatie sterk verouderd en achterstallig onderhoud. Groot tekort aan kleedkamers voor verdere groei.*
- *Renovatie tennisbanen, aanleg twee jeugdtennisbanen, renovatie toiletgroepen in kantine*
- *Scorings-monitoren.*
- *Veiligheid.*
- *Verbeterd door het opknappen van het evenemententerrein.*
- *Wij huren van SV Lotus, die heeft moeten verbouwen om huurinkomsten te verkrijgen. (Zeer slechte staat gebouw).*
- *Wordt op dit moment gerenoveerd.*

Volgens drie van de twintig sportverenigingen (15%) heeft de verandering/vernieuwing geen of weinig effect gehad. In de onderstaande tabel een overzicht van de effecten die, volgens de andere 17 sportverenigingen, het gevolg zijn geweest van de verandering/vernieuwing.

Tabel 11 Effecten van de verandering/vernieuwing van de accommodatie (n=17)

	Percentage
<i>Goede uitstraling en beter imago naar buiten</i>	77%
<i>Meer tevreden sporters</i>	59%
<i>Meer tevreden vrijwilligers</i>	47%
<i>Iets anders⁷</i>	35%
<i>Meer leden</i>	24%
<i>Topsportmogelijkheden</i>	18%
<i>Meer sponsorinkomsten</i>	6%

⁷"Geen lekkages meer"; "Het aanbieden van professioneel trampolinespringen en freerunnen"; "Ledenverlies door tijdelijke accommodatie elders"; "Meer mogelijkheden voor gebruik van het terrein"; "Probleem met faciliteiten".

Verenigingen geven vooral aan dat de vernieuwing of verandering van hun accommodatie een positief effect heeft gehad op de uitstraling en het imago van de vereniging. Ook zijn sporters en vrijwilligers volgens de verenigingen meer tevreden.

4.5 Organisatie en beleid

Om na te gaan hoe op verenigingsniveau beleidsmatig wordt gewerkt, is aan de verenigingen gevraagd in hoeverre ze de afgelopen twee jaar nieuwe doelstellingen of plannen op papier hebben gezet met betrekking tot het functioneren van de vereniging c.q. de organisatie van activiteiten in verenigingsverband. Ruim de helft van de verenigingen (58%) beschikt over beleidsplannen.

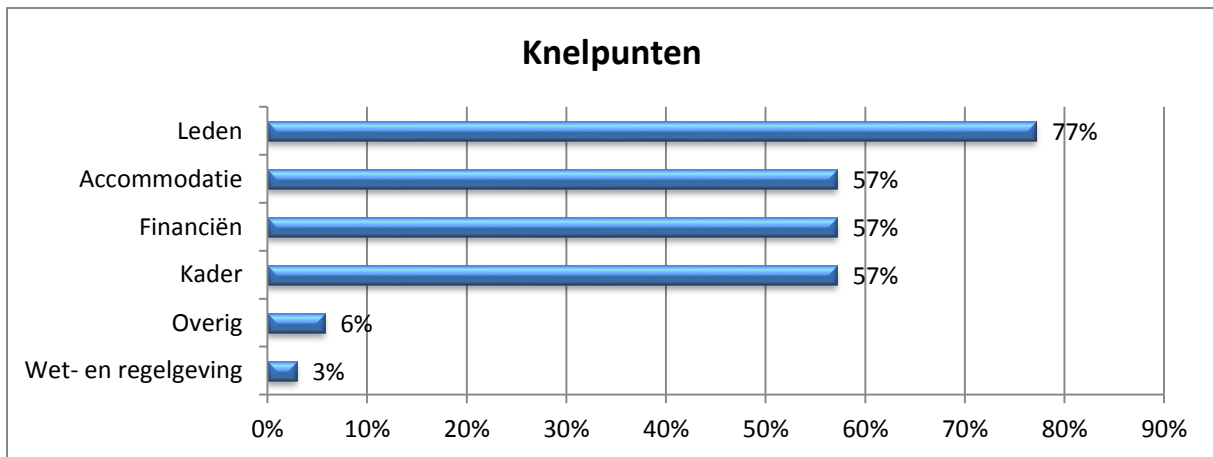
Tabel 12 laat zien welke beleidsspeerpunten verenigingen hebben voor de komende jaren. Leden en vrijwilligers vormen daarbij een belangrijk aandachtspunt.

Tabel 12 Speerpunten van de sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer (n=55)

	Percentage
<i>Ledenwerving</i>	51%
<i>Ledenbehoud</i>	44%
<i>Werving vrijwilligers</i>	27%
<i>Sfeer en cultuur van de vereniging</i>	24%
<i>Publiciteit en reclame</i>	24%
<i>Behoud vrijwilligers</i>	20%
<i>Financiën</i>	16%
<i>Realiseren van (top)sportambities</i>	16%
<i>Anders⁸</i>	15%
<i>Beheer en onderhoud accommodatie</i>	11%
<i>Samenwerking met andere vereniging(en)</i>	11%
<i>Ontwikkelen van nieuw sportaanbod</i>	7%
<i>Professioneel kader (werven, behouden)</i>	7%
<i>Opzetten van aanvullende diensten, zoals kinderopvang tijdens trainingen/wedstrijden, naschoolse opvang, huiswerkbegeleiding, etc.</i>	6%

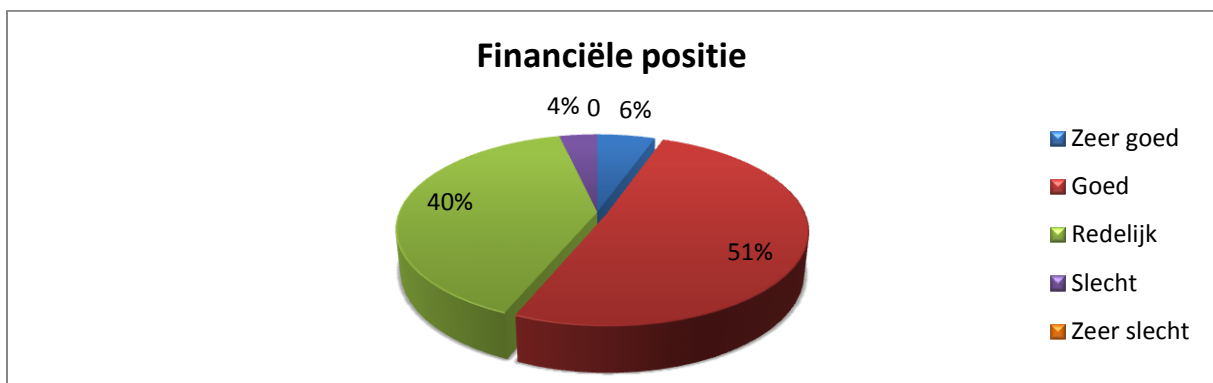
Er zijn 35 sportverenigingen (64%) die aangeven op dit moment minimaal één knelpunt van zorg te ervaren. Daarnaast ervaren 33 sportverenigingen (60%) een tweede knelpunt en 22 sportverenigingen (40%) een derde knelpunt. In figuur 5 is weergegeven op welke gebied de verenigingen knelpunten ervaren.

⁸“aandacht voor speciale groepen”; “bestuurlijke organisatie”; “Internationaal Jeugd toernooi 2014”; “oprichting G – elftal”; “sponsoring”; “verbetering vaarwater”; “verhuizing van de club binnen het dorp”; “zoeken geschikte accommodatie”.

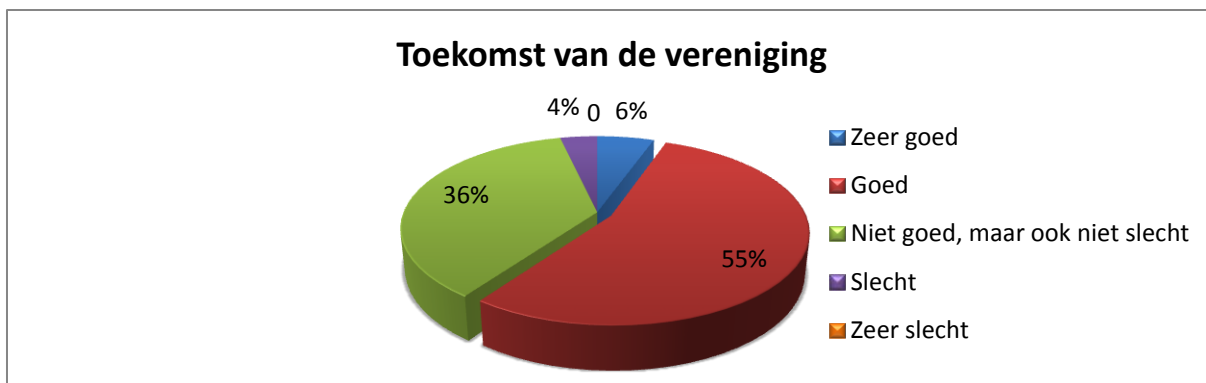
Figuur 4 Ervaren knelpunten door de sportverenigingen (n=37)

Aan de verenigingen is gevraagd om hun knelpunten toe te lichten. Deze toelichtingen zijn in een apart document opgenomen, welke in bezit is van de gemeente Haarlemmermeer.

Figuur 5 Financiële positie van de sportverenigingen volgens de respondenten (n=55)

In het kader van beleid en organisatie is de verenigingen ook gevraagd hoe zij hun huidige financiële positie beoordelen. Van alle verenigingen geeft 56% aan een goede tot zeer goede financiële positie te hebben. In 2008 was dit 46%.

Figuur 6 Toekomst van de sportverenigingen volgens de respondenten (n=55)

Figuur 6 laat zien hoe verenigingen hun eigen toekomst zien. Van alle verenigingen ziet 61% de toekomst goed tot zeer goed in, tegenover 9% die de toekomst slecht tot zeer slecht ziet.

4.6 Maatschappelijke betrokkenheid

Een meerderheid van de sportverenigingen (60%) geeft aan de afgelopen twee seizoenen/jaren betrokken te zijn geweest bij activiteiten, evenementen en/of projecten in buurten en wijken, eventueel in samenwerking met de gemeente of andere organisaties. Aan deze verenigingen is gevraagd een korte toelichting te geven op deze betrokkenheid. De toelichtingen zijn als bijlage in een apart document opgenomen. Zes verenigingen (11%) geven aan het afgelopen jaar (seizoen) met geen enkele organisatie of instantie te hebben samengewerkt.

In de onderstaande tabel een overzicht van organisatie/instanties waar de overige verenigingen (89%) mee hebben samengewerkt.

Tabel 13 Speerpunten van de sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer. (n=49)

	Percentage
<i>Sportservice Haarlemmermeer</i>	71%
<i>Schoolofbredescholen</i>	47%
<i>Sportbond</i>	43%
<i>Anderesportvereniging(en)</i>	41%
<i>Gemeente</i>	39%
<i>Sportservice Noord-Holland</i>	37%
<i>(Sport)fysiotherapeut/huisartsen/zorginstelling</i>	27%
<i>Naschoolseopvang</i>	14%
<i>Buurt/ wijk/welzijnsorganisatie</i>	14%
<i>Jeugdorganisaties</i>	10%
<i>Sportschool/fitnesscentrum</i>	8%
<i>Bedrijven</i>	6%
<i>Andere instantie(s)⁹</i>	6%
<i>Commerciële dienstverlener</i>	2%

⁹ "KNHS en topzwemmers"; "Scholen via CF"; "SportFair organisatie".

Elf verenigingen (20%) geven aan het afgelopen jaar (seizoen) niet te hebben samengewerkt met andere sportverenigingen. In de onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van de manieren waarop de overige verenigingen (80%) wel met andere sportverenigingen hebben samengewerkt.

Tabel 14 Overzicht van de manier waarop sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer hebben samengewerkt met andere sportverenigingen. (n=44)

	Percentage
<i>We hebben af en toe overleg en wisselen ervaringen uit (voorzitters en soms andere leden van het bestuur)</i>	75%
<i>Overig</i>	27%
<i>We hebben echte samenwerkingsverbanden met andere verenigingen op het gebied van training geven en competitie</i>	23%
<i>We delen een multifunctionele accommodatie met andere verenigingen</i>	23%
<i>We hebben echte samenwerkingsverbanden met andere verenigingen op het gebied van gezamenlijke inkoop, gezamenlijke administratie etc.</i>	2%

Ruim een kwart van verenigingen (27%) heeft "Overig" aangegeven. In tabel 15 is een overzicht weergegeven van de toelichtingen.

Tabel 15 Toelichtingen op "Overig" bij de manier waarop de vereniging samenwerkt met een andere sportvereniging (n=15)

Toelichtingen "Overig"
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Het uitwisselen van technische zaken en uitvoeren daarvan.</i> • <i>In de zomer wordt er met een aantal mensen van andere verenigingen elders een zaal gehuurd om door te kunnen badmintonnen tijdens de vakantie.</i> • <i>Maar alleen met tennisverenigingen uit district</i> • <i>Nog niet, maar we zijn in bespreking over een mogelijke fusie.</i> • <i>Organisatie gezamenlijke evenementen.</i> • <i>Samen met twee andere tennisverenigingen een jaarlijks jeugdtoernooi opgezet.</i> • <i>SCW en tennisvereniging Rijsenhout zijn goede burens. Helpen elkaar daar waar mogelijk.</i> • <i>We bereiden een fusie voor met de KVB (Korfbalvereniging Badhoevedorp).</i> • <i>We hebben plannen tot verdergaande samenwerkingsverbanden met squash en atletiek.</i> • <i>We hebben samenwerkingsverbanden met andere verenigingen aangesloten bij de NVG.</i> • <i>We zijn wel bezig om gezamenlijke inkoop te realiseren met de (hockey) burens.</i> • <i>Wij zijn vertegenwoordigd in het bestuur van de Afdeling Noord Holland via voorzitter en andere (commissie)leden.</i>

4.7 Externe ondersteuning

Verenigingen in de gemeente Haarlemmermeer hebben de mogelijkheid om vanuit verschillende externe organisaties ondersteund te worden. In tabel 16 wordt weergegeven hoe tevreden de verenigingen zijn over de dienstverlening van verschillende partijen/organisaties.

Tabel 16 Tevredenheid over de dienstverlening van organisaties/instanties waar de sportvereniging gebruik van heeft gemaakt (n=55)

	Zeer ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	Zeer tevreden	NVT/ Weet niet
<i>Sportbond</i>	0%	6%	33%	36%	4%	22%
<i>Sportservice H'meer</i>	0%	7%	24%	31%	22%	16%
<i>Gemeente H'meer</i>	2%	9%	26%	33%	7%	24%

Tabel 16 laat zien dat verenigingen het meest tevreden zijn over de ondersteuning die ze krijgen vanuit Sportservice Haarlemmermeer. Het minst tevreden zijn zij over de ondersteuning vanuit de gemeente zelf.

Aan de verenigingen die aangeven (zeer) ontevreden zijn over de dienstverlening van de bovenstaande organisatie/instanties is gevraagd waarom dit zo is. In de onderstaande tabellen zijn hun toelichtingen weergegeven.

Tabel 17 Toelichtingen waarom de sportvereniging (zeer) ontevreden is over de dienstverlening van de sportbond (n=3)

Toelichtingen "(zeer) ontevreden"

- *Diverse personen binnen de nationale sportbond laten altijd erg lang op antwoord wachten, waardoor zaken op verenigingsniveau mislopen. Ook door matige promotie van de sport op nationaal niveau door de sportbond, heeft de vereniging (alle verenigingen in NL) minder potentie om te groeien op lokaal niveau.*
- *Monopolist, met soms grote moeite zich in te leven in de problemen van de clubs.*

Tabel 18 Toelichtingen waarom de sportvereniging (zeer) ontevreden is over de dienstverlening van Sportservice Haarlemmermeer (n=4)

Toelichtingen "(zeer) ontevreden"

- *Antwoord op e-mails van SportService Haarlemmermeer laat altijd erg lang op zich wachten. Sommige medewerkers hebben geen antwoord op concreet gestelde vragen. Ook samenwerking met Combinatiefunctaris was in het begin lastig vanwege onduidelijkheid over zijn takenpakket: dit is het afgelopen jaar sterk verbeterd.*
- *Is alleen gericht op verenigingen die iets met accommodaties en jeugd kunnen doen.*
- *Slechte voorbereiding (weinig deelnemers), geen opvolging (wat wel aangegeven/beloofd was).*
- *Sportservice ontwikkelt zich steeds meer als `concurrent` van de verenigingen door het structureel gratis aanbieden van allerlei sporten. Sportservice zou zich meer moeten richten op het ondersteunen van de verenigingen.*

Tabel 19 Toelichtingen waarom de sportvereniging (zeer) ontevreden is over de dienstverlening van de gemeente Haarlemmermeer (n=6)

Toelichtingen "(zeer) ontevreden"

- *De gemeente Haarlemmermeer heeft zich niet ingezet om huurongelijkheid te bestrijden t.a.v. de bridge-verenigingen en andere kaartverenigingen die gebruikmaken van de accommodaties van de Stichting Meerwaarde. Onze vereniging is al jarenlang verplicht een zeer hoge huur te betalen voor het gebruik van de accommodatie terwijl de andere bridgeverenigingen GEEN huur betalen.*
- *Gemeente is tot nu toe zeer terughoudend geweest over de toekomst van ons tennispark op de huidige locatie. Rem op ontwikkeling.*

- *Weinig participatie in onze ambities. We hebben daarom ook een gesprek aangevraagd om de samenwerking te verbeteren.*
- *Wijkbudget in 2011 toegekend voor realisatie van kano-overdraagplaatsen in Floriande. Realisatie verloopt traag en over voortgang worden we niet geïnformeerd.*
- *Zeer beperkte mogelijkheden om reclame te maken voor een breed bedoelde activiteit zoals onze avond fietsvierdaagse.*

In tabel 20 is de tevredenheid over de dienstverlening van de gemeente weergegeven. Een relatief hoog percentage geeft aan (zeer) ontevreden te zijn over de subsidiemogelijkheden. Hierop wordt verderop in dit hoofdstuk nader ingegaan.

Tabel 20 Tevredenheid over de verschillende ondersteuningsmogelijkheden van de gemeente en Sportservice Haarlemmermeer (n=55)

	<i>Zeer ontevreden</i>	<i>Ontevreden</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Tevreden</i>	<i>Zeer tevreden</i>	<i>NVT/ Weet niet</i>
<i>Het contact met de gemeente (communicatie)</i>	0%	4%	38%	29%	13%	16%
<i>Bijeenkomsten die door de gemeente worden georganiseerd</i>	0%	0%	36%	46%	2%	16%
<i>Het sportgala dat door de gemeente wordt georganiseerd</i>	0%	9%	31%	16%	7%	36%
<i>De website en dan in het bijzonder het onderdeel sport</i>	0%	4%	51%	15%	0%	31%
<i>De subsidiemogelijkheden en dan in het bijzonder het onderdeel sport</i>	6%	15%	38%	9%	0%	33%

De sportverenigingen hebben de mogelijkheid gekregen om een toelichting te geven over de ondersteuningsmogelijkheden van de gemeente Haarlemmermeer en Sportservice Haarlemmermeer. In tabel 21 is een overzicht weergegeven van deze toelichtingen.

Tabel 21 Toelichtingen ondersteuningsmogelijkheden van de gemeente Haarlemmermeer en Sportservice Haarlemmermeer.

Toelichtingen

- *Combinatie Functionaris moet blijven. Wordt als zeer positief ervaren. Door scholen, jeugd, ouders en onze vereniging Goed middel om jeugd aan het sporten te krijgen. Wij zien dat ook als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en stellen daar voor ons park graag beschikbaar*
- *De bijeenkomsten omtrent organiseren van activiteiten worden positief ontvangen.*
- *De gemeente Haarlemmermeer heeft geen oog voor de sport in Zwanenburg... de Sporthal komt er alleen maar om dat veel geld komt uit de Aalders pot. Soms krijgen we het idee dat wij (vrijwilligers) er zijn voor de ambtenaren.... Een uitzondering daargelaten....*
- *Doelstellingen aangeven en een overzicht maken van alle instanties en instellingen die iets doen op het gebied van faciliteren van sportactiviteiten.*
- *Er circuleren meerdere adreslijsten per afdeling hebben wij het idee. Verder is alles gericht op voetbal en jeugdsporten.*
- *Er is geen ondersteuning voor de denksport (bridgen).*
- *Heel veel, ook dure, communicatie, over zaken waar een vereniging als die van ons niets mee kan. In Nieuw-Vennep is 1 groot probleem en dat is de beschikbaarheid van een tweede sporthal. Onze sportclub kan voor niets bij de gemeente terecht als het gaat om hulp of ondersteuning en moet alles zelf doen.*
- *Het aanbod aan activiteiten, dat georganiseerd wordt, is in de ogen van de vereniging redelijk groot. Door het beperkte aantal personen moeten er helaas keuzes gemaakt worden in de te bezoeken activiteiten.*
- *Het is heel moeilijk om subsidie van de gemeente te krijgen voor lichamelijk gehandicapten. Zeker goede contacten met Sportservice Haarlemmermeer.*
- *Macro gegevens over gemeente /bevolking samenstelling om tot effectievere werving te kunnen komen.*
- *Meer subsidiemogelijkheden voor de oudere sporters s.v.p.*
- *Sportservice fijne samenwerking!*
- *Sportservice Haarlemmermeer scoort op alle punten wel tevreden!*
- *Spotservice Hmeer biedt ondersteuning bij schaatsevenementen met scholen.*
- *Subsidies die nu naar sportservice gaan voor sportstimulering zouden beter direct naar de verenigingen kun gaan.*
- *we maken momenteel gebruik van sportservice Noord-Holland ipv sportservice Haarlemmermeer.*
- *We zouden best eens met de gemeente willen praten over de lange termijn ontwikkeling van sport en onze plek daarin.*
- *Wij hopen voor subsidie in aanmerking te komen en verder de mogelijkheden met ssh verder uit te bouwen.*
- *Zelf weet ik weinig van de gemeentelijke zaken. Onze voorzitter doet daar meer mee.*

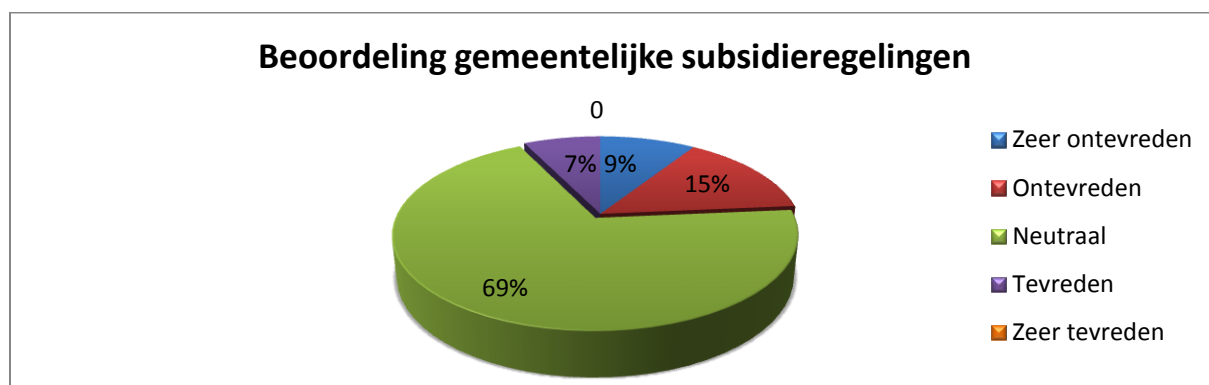
Subsidieregelingen

Iets meer dan de helft van de verenigingen (56%) is bekend met gemeentelijke subsidieregelingen. In tabel 22 is weergegeven welke gemeentelijke subsidieregelingen deze sportverenigingen kennen.

Tabel 22 Overzicht van gemeentelijke subsidieregelingen die bekend zijn bij de verenigingen. (n=31)

	Percentage
<i>Jeugdsportsubsidie</i>	71%
<i>Jeugdsportfonds</i>	42%
<i>Subsidie voor gehandicaptensport</i>	29%
<i>Subsidie voor sportstimulering</i>	29%
<i>Subsidie voor zwemsport</i>	7%
<i>Subsidie voor renovatie/ nieuwbouw accommodatie</i>	3%
<i>Anders¹⁰</i>	3%

Figuur 9 laat zien hoe tevreden verenigingen zijn met de gemeentelijke subsidieregelingen. Opvallend is dat slechts een klein percentage tevreden is over de gemeentelijke subsidies. Geen enkele vereniging is zeer tevreden.

Figuur 7 Tevredenheid van sportverenigingen over de gemeentelijke subsidieregelingen (n=31)

Aan de verenigingen die aangeven (zeer) ontevreden te zijn over de gemeentelijke subsidieregelingen, is gevraagd waarom dit zo is. In de onderstaande tabel een overzicht van hun toelichtingen. Tabel 23 laat de antwoorden zien.

¹⁰"Contributie bijdrage t.b.v. minima".

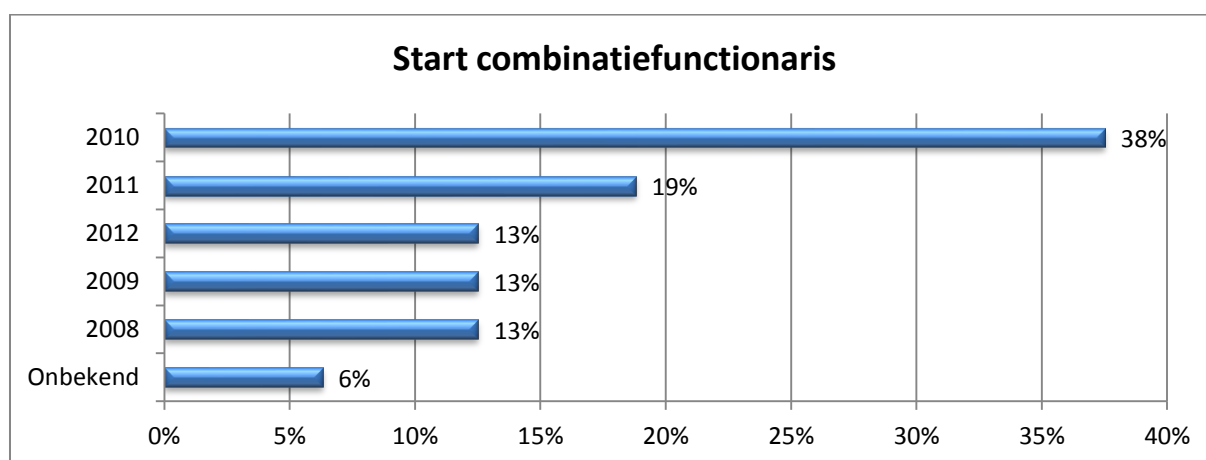
Tabel 23 Toelichtingen waarom de sportvereniging (zeer) ontevreden is over de gemeentelijke subsidieregelingen. (n=13)

Toelichtingen "(zeer) ontevreden"

- *De gemeente Haarlemmermeer heeft geen oog voor de breedtesport. Het huis van de sport, de bodemloze put van ..., heeft de hoogste prioriteit maar support voor de verenigingen die er echt om doen, krijgen geen support als het gaat om het vernieuwen van hun accommodatie. Kunt u mij overigens nadere informatie zenden over de subsidie voor renovatie/nieuwbouw accommodatie... volgens mij bestaat die helemaal niet?*
- *Er bestaat blijkbaar geen subsidieregeling voor bridgeverenigingen waar hoofdzakelijk de ouderen (>60) gebruik van maken.*
- *Geen subsidie voor de oudere sporters. Alleen jeugdsportregelingen.*
- *Ik krijg geen subsidie.*
- *Ik zou graag willen mee praten over verschillende subsidies. Het is moeilijk te verkrijgen, kost veel tijd en geld om aanvragen te doen. Ik zou graag willen dat kinderen meer subsidie krijgen. Ook meer projectmatige subsidies, kortlopend, meer verdeling.*
- *Is alleen voor bepaalde sporten bedoeld. We hebben wel een eenmalige subsidie mogen ontvangen voor een groot project, waar we erg blij mee waren!*
- *Is alleen voor de algemeen bekende sporten, en wat in het plaatje past van de gemeente.*
- *Omdat ze ons niet bekend zijn gemaakt.*
- *Onduidelijkheid over mogelijkheden.*
- *Subsidie staat totaal niet in verhouding tot de kosten van zaalhuur.*
- *Van alles voor clubs zonder eigen geld, maar niets voor clubs die financieel hun zaken op orde hebben.*
- *Weinig ondersteuning bij verwezenlijking nieuwbouw, afbouw jeugdsportsubsidie die ook in verhouding met bijvoorbeeld voetbal onevenredig verdeeld wordt.*
- *Zodra we bij de gemeente vragen of er subsidiemogelijkheden zijn is het antwoord nee. Begrijp de vraag dan ook niet goed.*

4.8 Combinatiefunctionarissen

Zestien sportverenigingen (29%) geven aan in het seizoen 2011/2012 betrokken te zijn geweest bij activiteiten van een combinatiefunctionaris. In figuur 9 is weergegeven sinds welk jaar (regelmatig) minimaal één combinatiefunctionaris betrokken is bij de verschillende verenigingen.

Figuur 8 Jaartal waarin (regelmatig) minimaal één combinatiefunctionaris betrokken is bij de vereniging (n=16)

Gemiddeld is/zijn de combinatiefunctionaris(sen) 26 uur per maand actief bij de vereniging. Dit varieert sterk van 0 uren tot 80 uren per maand. In tabel 24 is weergegeven welke taken de combinatiefunctionarissen vervullen bij de sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer.

Tabel 24 Taken die de combinatiefunctionarissen vervullen bij de verenigingen. (n=16)

	Percentage
<i>Ondersteunen (technisch kader, trainers e.d.)</i>	63%
<i>Samenwerkingsverbanden leggen of verbeteren</i>	50%
<i>Uitvoeren (aanbieden van activiteiten)</i>	50%
<i>Coördineren (aansturen van de organisatie)</i>	38%
<i>Organiseren (organiseren en plannen van activiteitsaanbod)</i>	38%
<i>Opleiden (van trainers/coaches)</i>	38%
<i>Ondersteunen (bestuurders / organisatorisch)</i>	38%
<i>Anders¹¹</i>	19%

Sportverenigingen waar een combinatiefunctionaris actief is (geweest) hebben in tabel 25 aangegeven in hoeverre zij resultaat zien van de inzet van de combinatiefunctionaris.

Tabel 25 Mate waarin de verenigingen resultaat zien met betrekking te diverse doelstellingen. (n=16)

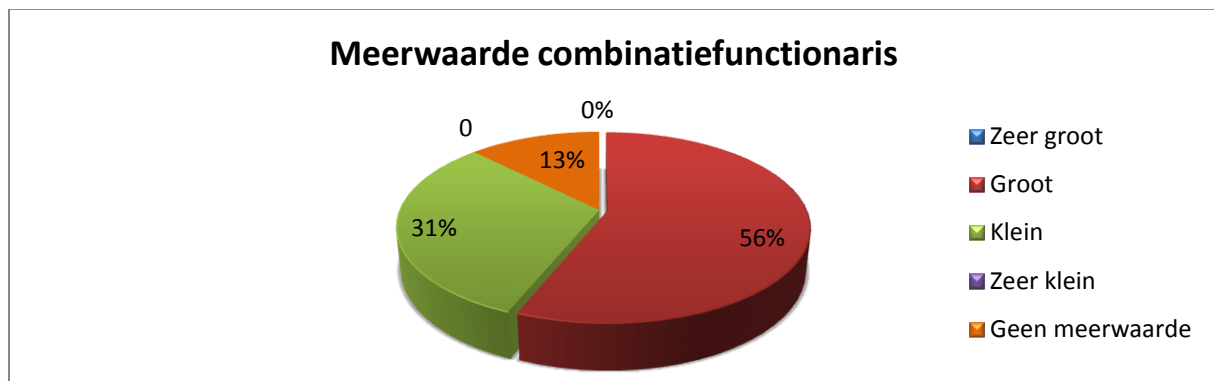
	<i>Ik zie (nog) geen resultaat</i>	<i>Ik zie een beetje resultaat</i>	<i>Ik zie al duidelijk resultaat</i>	<i>Ik weet niet of er al resultaat is</i>	<i>Niet van toepassing</i>
<i>Versterking van sportverenigingen ook met het oog op hun maatschappelijke functie en de inzet van sportverenigingen voor het onderwijs, de buitenschoolse opvang en de wijk</i>	31%	25%	19%	0%	25%
<i>Verhogen van het aantal kinderen dat lid is van een sportvereniging</i>	31%	38%	19%	6%	6%
<i>Verbeteren van de pedagogisch/ didactische kwaliteit van het aanbod van sportverenigingen</i>	19%	31%	19%	6%	25%
<i>Het ontwikkelen van een doorlopende lijn van binnen schoolse naar buitenschoolse sportactiviteiten</i>	31%	19%	6%	6%	38%
<i>Het aanbieden van meer naschoolse sport- en beweegactiviteiten</i>	25%	13%	13%	0%	50%
<i>Stimuleren van jongeren om een Maatschappelijke Stage in de sport (MAS) te doen</i>	31%	31%	19%	0%	19%
<i>Goede opvang van nieuwe jeugdleden binnen de vereniging</i>	6%	38%	38%	6%	13%

Het merendeel van de verenigingen ziet resultaat doordat meer kinderen lid zijn geworden van de vereniging. Ook zien zij dat deze nieuwe leden goed worden opgevangen. Relatief veel verenigingen geven dat bij hun

¹¹ "geven tips"; "Informereren, Mogelijkheden onderzoeken"; "jeugd stimuleren en kennis laten maken met tennis".

verenigingen geen aandacht is voor het aanbieden van meer naschoolse activiteiten en de ontwikkeling van een doorlopende lijn van binnenschoolse naar buitenschoolse activiteiten.

Ruim de helft van de verenigingen geeft aan dat de meerwaarde van de inzet van de combinatiefunctionaris groot is (figuur 10). Bijna een derde van de verenigingen vindt dat de meerwaarde klein is en 12% ziet geen meerwaarde van de inzet van combinatiefunctionarissen.

Figuur 9 Meerwaarde van de combinatiefunctionaris(sen) volgens de sportverenigingen (n=16)

Twee van de zestien verenigingen (12%) geven aan geen succesfactoren van de inzet van de combinatiefunctionaris(sen) te zien. De overige verenigingen zien dat wel. In tabel 26 is een overzicht weergegeven van de belangrijkste succesfactoren volgens de andere veertien verenigingen.

Tabel 26 Belangrijkste succesfactoren van de inzet van de combinatiefunctionarissen volgens de verenigingen. (n=14)

	Percentage
<i>De kennis en kunde (competenties) van de combinatiefunctionaris</i>	50%
<i>Communicatie tussen de betrokken instellingen onderling en met de combinatiefunctionaris</i>	29%
<i>Goede bereik van de doelgroep</i>	29%
<i>Het enthousiasme van de combinatiefunctionaris</i>	29%
<i>Anders¹²</i>	29%
<i>Samenwerking tussen de betrokken instellingen onderling en met de combinatiefunctionaris</i>	21%
<i>Hogere kwaliteit (pedagogisch, methodisch, didactisch) van het bewegingsaanbod</i>	21%
<i>Groter aanbod van activiteiten</i>	14%
<i>De manier van werken, het uitvoeringsplan</i>	14%
<i>Betere aansluiting tussen binnen schools en naschoolse aanbod</i>	7%
<i>Eén gezicht/aanspreekpunt in de wijk/dorpskern voor meerdere activiteiten</i>	7%
<i>Er is nu een vertrouwd gezicht voor de ouders</i>	7%

Twee verenigingen (12%) zien geen knelpunten/verbeterpunten met betrekking tot de inzet van de combinatiefunctionaris(sen). De knelpunten/verbeterpunten volgens de andere verenigingen zijn weergegeven in tabel 29.

¹²“de link tussen de scholen en de vereniging”; “heel goede samenwerking met trainer en jeugdcommissie”; “meer leden, ondersteuning topsport (geldt specifiek voor ons)”; “vanwege de korte ijsperiode is dit moeilijk te plannen”.

Tabel 27 Belangrijkste knelpunten/verbeterpunten van de inzet van de combinatiefunctionarissen volgens de verenigingen. (n=14)

	Percentage
<i>Anders¹³</i>	29%
<i>De doelgroep wordt niet bereikt</i>	21%
<i>Combinatiefunctionarissen hebben te weinig tijd voor het uitvoeren van hun werkzaamheden</i>	21%
<i>De combinatiefunctionarissen zijn te weinig zichtbaar</i>	21%
<i>De aansluiting tussen binnen schools en naschools aanbod is niet goed</i>	14%
<i>De functie/taak van de combinatiefunctionaris is onduidelijk</i>	14%
<i>De communicatie tussen de betrokken instellingen onderling en met de combinatiefunctionaris gaat niet goed</i>	7%
<i>De kennis en kunde (competenties) van de combinatiefunctionaris zijn onvoldoende</i>	7%
<i>Er zijn te weinig combinatiefunctionarissen actief voor de sportverenigingen</i>	7%
<i>Er zijn geen goede afspraken gemaakt over de werkzaamheden van de combinatiefunctionaris</i>	7%
<i>Er wordt te veel tijd/inzet verwacht van de vrijwilliger</i>	7%
<i>De ouders zijn te weinig betrokken</i>	7%

¹³“combinatiefunctionaris net gestart, oordeel kan nog niet gevormd worden”; “Er is een goede samenwerking in de ijsperiode”; “het aantal uur dat de CF beschikbaar heeft. Meer uren, kan er ook meer bereikt worden”; “te weinig tijd beschikbaar voor onze vereniging”.

5. Conclusies en praktische aanbevelingen

In dit afsluitende hoofdstuk worden op basis van de resultaten uit de evaluatie enkele conclusies getrokken. Daarbij worden de door de gemeente Haarlemmermeer geformuleerde doelstellingen als uitgangspunt genomen. Per beleidsonderdeel wordt antwoord gegeven op de vraag in hoeverre de gestelde doelen zijn gerealiseerd. Vervolgens wordt per beleidsonderdeel een praktisch aanbeveling gedaan.

5.1 Sportstimulering onder de loep

Doelstellingen:

- Het uitbreiden van het aantal (brede) scholen met sport- en cultuuraanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs.
- Het versterken van ca. 10% van de sportverenigingen met het oog op hun maatschappelijke functie en de inzet van sportverenigingen voor het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk.
- Het stimuleren van een dagelijks sport- en beweegaanbod op en rond scholen voor alle leerlingen.

In de Haarlemmermeer is de afgelopen jaren het aantal basisscholen met naschools sport- en beweegaanbod sterk gegroeid. Dit blijkt niet alleen uit de cijfermatige gegevens die door Sportservice Haarlemmermeer worden verzameld, maar ook uit de interviews die zijn gehouden met scholen en combinatiefunctionarissen. De ontwikkelde projecten en activiteiten, die voor een groot deel door, of in samenwerking met Sportservice Haarlemmermeer worden ontwikkeld en uitgevoerd, sluiten goed aan bij de wensen, behoeften en het niveau van kinderen. Hierdoor wordt voor alle kinderen een passend aanbod gerealiseerd, onafhankelijk van de motorische vaardigheden van een kind. Het onderwerp gezonde leefstijl wordt daarbij steeds belangrijker, waardoor ook aandacht wordt besteed aan voeding en gezondheid.

Leerlingen uit het voortgezet onderwijs zijn sinds 2011 een doelgroep waar Sportservice Haarlemmermeer zich nadrukkelijker op richt. Dit is terug te zien in het aantal activiteiten en projecten dat gericht is op deze doelgroep. Dat ligt behoorlijk lager dan de projecten gericht op kinderen van de basisschool. Dit wordt onderkend door meerdere sportverenigingen en buurtorganisaties. Zij hebben de indruk dat deze doelgroep minder kansen wordt geboden om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten die aansluiten bij hun wensen en behoeften.

Uit de evaluatie blijkt dat sportverenigingen de afgelopen jaren meer maatschappelijk betrokken zijn geworden. Met name door de inzet van combinatiefunctionarissen worden sportverenigingen ondersteund om samenwerking aan te gaan met partners uit de naaste omgeving. Het effect hiervan is dat meer sportverenigingen worden ingezet in het onderwijs, de naschoolse opvang en bij wijk- en buurtactiviteiten.

De samenwerking tussen basisscholen en sportverenigingen heeft sinds de introductie van de combinatiefunctionarissen in 2009 een flinke impuls gekregen. Scholen en sportverenigingen weten elkaar steeds beter te vinden. De rol van Sportservice Haarlemmermeer is hierbij van groot belang. De combinatiefunctionarissen sport die actief zijn bij de sportverenigingen zorgen ervoor dat de relatie tussen de basisscholen in de naaste omgeving en de betreffende sportvereniging steeds hechter wordt. Sportverenigingen worden dan ingezet op scholen voor het verzorgen van kennismakingscursussen en het organiseren van schoolsporttoernooien, met als doel kinderen te laten kennismaken met een breed sport- en beweegaanbod in de directe omgeving. Het effect hiervan op het ledenaantal is op een aantal verenigingen goed merkbaar.

Aanbeveling 1: zorg voor extra aandacht voor de doelgroep 12 t/m 18 jaar

De uitval uit de (georganiseerde) sport van jongeren (vanaf een leeftijd van ongeveer 12 jaar) is groot. Dat, terwijl in deze leeftijdsfase een goede basis kan worden gelegd voor een leven lang sporten. Het blijkt namelijk dat jongeren die tijdens de adolescentie blijven sporten, dit ook als twintiger en dertiger te blijven doen. Sport krijgt een vaste plek in hun programma en vaak blijft dat zo tot op hoge leeftijd.

Om uitval tegen te gaan en jongeren voor de (georganiseerde) sport te behouden, blijkt samenwerking tussen verschillende sportverenigingen zeer goed te werken. Die samenwerking houdt dan in dat sporters vanaf 12 jaar eenvoudig kunnen kennismaken met meerdere sporten en sportverenigingen. Zo maken zij een sportheroriëntatie door en kunnen gemotiveerd kiezen voor een andere sport waarin plezier (weer) voorop staat. Eenvoudig over kunnen stappen naar/starten binnen een andere sportvereniging is onderdeel van deze heroriëntatie. Juist omdat de jongeren bewust voor een bepaalde sport en sportvereniging kiezen, resulteert dit in een hechtere relatie tussen vereniging en sporter.

Voorbeelden van concrete acties die ondernomen kunnen worden:

- Het aanbieden van een gratis introductieles voor een hele groep sporters van de ene club bij de andere clubs (d.w.z. zeven keer gaat een groep/team gezamenlijk bij een andere club een les volgen).
- Jongeren vanaf 12 jaar vullen jaarlijks een motivatielijst/enquête in om te signaleren of er nog wel een match bestaat tussen hem/haar en het huidige aanbod.
- Bij de participerende verenigingen worden startersgroepen gecreëerd voor deze specifieke leeftijds categorie om de overstap van sporters zo laagdrempelig mogelijk te maken en er wordt gezorgd voor benodigde infrastructuur om sporters door te verwijzen.

5.2 De effecten van het topsportbeleid

Doelstelling:

- Het verbeteren van het (top)sportklimaat en het ontwikkelen van een topsportcultuur, voortbouwend op het bestaande profiel en de sterke punten van de gemeente en de sportinfrastructuur.

Haarlemmermeer kan gezien worden als een gemeente met een duidelijke focus op topsport. Dit komt op verschillende manieren tot uiting. De gemeente heeft faciliteiten opgezet, waardoor getracht wordt een klimaat te creëren waarin talentvolle sporters de kans krijgen om hun sport op hoog niveau te beoefenen. Zo is er extra ondersteuning voor verenigingen die de status van kern- of groeisport hebben, een samenwerking met Olympisch Netwerk Noord-Holland en is er bij Sportservice Haarlemmermeer een topsportloket waar sporters, ouders en verenigingen terecht kunnen met vragen. Daarnaast worden de prestaties van talenten en topsporters extra gewaardeerd door een aparte huldiging. Dit topsportklimaat wordt ook zo ervaren door de maatschappelijke organisaties. Daarbij moet worden opgemerkt dat enkele talentvolle sporters aangeven niet veel te merken van deze extra aandacht. Zij zouden het goed vinden als de gemeente daar meer aandacht aan zou besteden. Daarnaast moet de gemeente volgens sportverenigingen scholen en buurtorganisaties blijven investeren in de breedtesport en meer duidelijkheid scheppen bij alle sportverenigingen wat een kern- of groeisportstatus precies inhoudt.

De relatie school en topsport wordt steeds duidelijker zichtbaar. De gemeente zet zich nadrukkelijk in om ervoor te zorgen dat voor sporttalenten uit de Haarlemmermeer een optimale combinatie mogelijk wordt gemaakt tussen school en sport. Dit doen zij in nauwe samenwerking met de, veelal, voortgezet onderwijs scholen waar de talenten naar school gaan. Hierdoor kunnen topsporters zich blijven richten op hun ontwikkeling in de sport, maar wordt daarnaast aandacht besteed aan het behalen van een startkwalificatie in het onderwijs.

De bouw van het Huis van de Sport zorgt voor een flinke impuls aan het topsportklimaat in de gemeente Haarlemmermeer. Deze multifunctionele accommodatie biedt alle mogelijkheden voor de kern- en groeisporten om zich verder door te ontwikkelen. Daarnaast zal de accommodatie dienst doen als trainingscentrum voor verschillende nationale selecties. Naast topsport is er binnen het Huis van de Sport ook veel aandacht voor breedtesport. Het accent van het gebruik van de nieuwe accommodatie ligt zelfs op de breedtesport.

Aanbeveling 2a: zorg voor duidelijke communicatie naar sportverenigingen en sporters

Het is van groot belang dat de gemeente duidelijk is naar alle sportverenigingen en talentvolle topsporters over de wijze waarop zij haar topsportbeleid wil inrichten en uitdragen. Daarvoor is duidelijke, eenduidige communicatie noodzakelijk. Door hier structureel aandacht voor te hebben, wordt voor alle verenigingen inzichtelijk gemaakt wanneer en waarom bijvoorbeeld een sportvereniging de status van kern- of groeisport heeft en weten talentvolle sporters op welke ondersteuning zij kunnen rekenen vanuit de gemeente. Hierdoor zal een nog sterkere topsportcultuur worden gecreëerd, die breed uitgedragen wordt door iedereen die betrokken is bij topsport in de gemeente Haarlemmermeer.

Aanbeveling 2b: blijf aandacht houden voor de relatie breedtesport-topsport

Uit onderzoek blijkt dat breedtesport en topsport gedeeltelijk effecten op elkaar uitoefenen.¹⁴ Deze effecten zien we terug in de zogehetenaanvoerfunctie van de breedtesport, maar veel minder in de veronderstelde aanjaagfunctie van de topsport.

De aanvoerfunctie van de breedtesport wordt door onderzoek grotendeels bevestigd. In een land met een hoger percentage sporters bestaat een grotere kans op een Olympische medaille. Ook is het zo dat een brede sportoriëntatie een positieve invloed kan uitoefenen op de ontwikkeling van jonge talenten tot topsporters. Tot slot vervullen sportverenigingen en sportcompetities nog een andere belangrijke rol. Hier worden namelijk de spelregels geleerd. Omgekeerd oefent de topsport in mindere mate effect uit op de breedtesport. De beelden die de media van de topsport verspreiden, zetten mensen niet automatisch aan tot sportbeoefening. Doen leidt wel tot kijken, maar kijken niet automatisch tot doen. Dit is zelfs niet het geval wanneer sprake is van een populaire topsporter die een aansprekend kampioenschap behaalt, waaraan overvloedige media-aandacht wordt geschonken. Voorzover een dergelijk effect in het verleden in Nederland is opgetreden, betref het nieuwe sporten. Blijkbaar kan een kampioenschap wel bijdragen aan de bekendheid van een relatief onbekende sport en daardoor aan de verspreiding ervan, maar leidt het niet of nauwelijks tot een verbreiding van reeds gevestigde sporten.

Bovenstaande laat zien dat het van groot belang is dat de gemeente Haarlemmermeer voldoende aandacht moet blijven besteden aan de doorontwikkeling van een sterke (breedte)sportinfrastructuur. Daarmee beantwoordt de gemeente niet alleen de vraag vanuit het veld om blijvende ondersteuning en aandacht voor de breedtesport, maar zal het er daarnaast voor zorgen dat de doorstroom van talentvolle sporters naar topsportverenigingen wordt verbeterd.

---

¹⁴Bottenburg, van M. (2003) Top- en breedtesport: een Siamese tweeling?, Den Haag, SCP, hoofdstuk in K. Breedveld (red.), Rapportage Sport 2003 pp. 285-312.

5.3 Sportverenigingen nader bekeken

Te evalueren doelstellingen:

- De organisatorische geledingen van sportverenigingen dienen aanzienlijk versterkt te zijn.
- Zowel de gekozen locatie, kwaliteit als kwantiteit van de accommodaties is zodanig dat niet actieve sporters gestimuleerd worden om structureel te gaan sporten en te bewegen.

Sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer verkeren in een situatie die twee kanten kent. Enerzijds maakten behoorlijk aantal verenigingen een positieve ontwikkeling door. De afgelopen jaren is bijvoorbeeld een (lichte) ledengroei te constateren. Er zijn aanpassingen/vernieuwingen aan de accommodatie gedaan die hebben geleid tot een beter imago en meer naamsbekendheid. De meeste verenigingen hebben een redelijk goede financiële positie. En een groot deel van de verenigingen ziet de toekomst zonnig in. Anderzijds ervaren verenigingen dat (jonge) leden zich steeds makkelijker afmelden en staan verenigingen voor een aantal organisatorische uitdagingen. Zo ervaren zij dat het steeds moeilijker wordt om zowel technisch als niet-technisch kader te vinden en behouden voor de verenigingen, waardoor een aantal functies niet kan worden ingevuld.

Veel verenigingen geven aan een groeiambitie te hebben. Deze groei zou zich dan vooral moeten manifesteren in de leeftijdscategorieën 12 t/m 17 jaar en 18 t/m 24 jaar. Het belangrijkste speerpunt voor veel verenigingen is dan ook ledenwerving. Dit lijkt een logische reactie op de ambitie om te groeien. Verenigingen zien daarnaast ook in dat ledenbehoud kan zorgen voor deze groei. Dit is voor een groot aantal verenigingen speerpunt nummer 2.

Aanbeveling 3: laat sportverenigingen het belang en de opbrengsten van ledenbehoud inzien

Sportverenigingen in de gemeente Haarlemmermeer richten zich meer op ledenwerving dan op ledenbehoud. Het gevoel dat steeds meer mensen hun contributie opzeggen, en steeds minder mensen lid worden van een vereniging, wordt door de verenigingen beantwoord met ledenwerfacties en minder met acties gericht op ledenbehoud. Toch valt daar veel winst te behalen. Met name in de groep waar verenigingen hun groeiambitie willen realiseren. Onder deze groep is de uitval namelijk ook het grootst. Van belang is onder andere dat het aanbod van een vereniging zo goed mogelijk aansluit bij de wensen van jeugdleden. Daar komen verenigingen alleen achter door de jeugd te betrekken bij de vereniging en te bevragen (zie ook aanbeveling 1). Een zelfkritische sportvereniging zou zich dus moeten bedenken in hoeverre de (deelname)motieven van leden ook daadwerkelijk de basis vormen voor het aanbod binnen de vereniging. Sportservice Haarlemmermeer zou een rol kunnen spelen in het ondersteunen van verenigingen op dit thema. Over ledenbehoud (retentie) kan veel worden geleerd van commerciële sportaanbieders zoals fitnesscentra. Daar wordt al veel langer meer aandacht besteed aan ledenbehoud.

Bijlage 1: Geïnterviewde scholen

	Naam school	Naam geïnterviewde
1	Basisschool 't Venne	Stefan de Brie
2	Basisschool Burg. Amersfoortdschool	Mirjam de Wilde
3	Basisschool Klimop	Jan Bal
4	Basisschool Klippeholm	Antoine Peters
5	Basisschool de Zevensprong	Harmien Bakker
6	Basisschool de Wegwijzer	Marleen Bijnsdorp
7	Basisschool De Octopus	Annemiek van Zon
8	Basisschool de Brandaris	Fried de Vries

Bijlage 2: Geïnterviewde sportverenigingen

	Naam sportvereniging	Top/breedte	Naam geïnterviewde
1	Meersquash	Top en breedte	Tommy Berden
2	Hoofddorp Pioniers	Top en breedte	Bernard Flohr
3	The Challengers	Breedte	Willem Berkhout
4	SV PAX	Top en Breedte	Marriëllevd Brink
5	TV Hoofddorp	Breedte	Bert Brink

Bijlage 3: Geïnterviewde talenten en topsporters

	Naam sporter	Tak van sport
1	Twan van der Werff	Judo-Judo Yushi
2	Johan Jongeneel	Squash-Meersquash
3	Casimir Schmidt	Turnen-SV Pax

Bijlage 4: Geïnterviewde maatschappelijke organisaties

	Naam organisatie	Naam geïnterviewde
1	Meerwaarde	Margareth Megens
2	Wijkraad Graan voor Visch	Ger Venema
3	Dorpsraad Rijsenhout	Cor van der Laarse
4	Wijkraad Getsewoud	Monique Beelt

Bijlage 3: Geïnterviewde medewerkers Sportservice Haarlemmermeer

	Naam	Functie
1	Jordy Croese	Sportbuurtwerk, Combinatiefunctionaris
2	Jasper Eden	Combinatiefunctionaris basketbal
3	Yaël Goudsmit	Buurtsportvereniging, Verenigingsadviseur, Groep 6 on the move
4	Dennis Govers	Combinatiefunctionaris voetbal, Sportbuurtwerk
5	Robert van de Graaf	Combinatiefunctionaris tennis
6	Jelmer Janssen	Obelixitas , Combinatiefunctionaris, Club Extra
7	Don Koehorst	Teamleider School en Sport, Consulent Bewegingsonderwijs
8	Hennie Meijer	Sportbuurtwerk
9	Oscar Soethout	Combinatiefunctionaris atletiek
10	BarryWehman	Teamleider Sport in de wijk
11	Nanda van der Wiel	Regiomanager Sportservice Haarlemmermeer
12	Paula de Wit	JeugdSportPas, Combinatiefunctionaris

Bijlage 4: Deelnemende verenigingen verenigingsenquête

Naam van de vereniging

- *AV Haarlemmermeer*
- *AVVA Abbenes*
- *Badminton Vereniging Overbos*
- *Badmintonvereniging De Vliegende Shuttle*
- *Balletstudio Flex*
- *Basketballvereniging Hoofddorp*
- *Bcbornholm*
- *Bowlingvereniging Haarlemmermeer*
- *Bowls Club Badhoevedorp*
- *BV Floriande*
- *Dance & Ballet Company*
- *De Jong Sports*
- *De Waterwolf*
- *DSOV Vijfhuizen*
- *Duikteam Haarlemmermeer*
- *Haarlemmermeersche Golfclub*
- *HTC Hoofddorp*
- *IJclub Nieuw Vennepeo*
- *IJclub Zwanenburg e.o.*
- *Judo Yushi*
- *Kanovereniging Waterwolf*
- *Keep Fit*
- *KIOS (Korfbal Is Ons Streven)*
- *KV Badhoevedorp*
- *MHC De Kikkers*
- *MHC De Reigers*
- *NRC-Meerbridge*
- *Petanque Union Badhoevedorp*
- *RTC-Hoofddorp*
- *S.V.O.W.*
- *Schaakclub de Vennep*
- *schaakclub Hoofddorp*
- *Schietsport Vereniging Cartouche*
- *SCW (sport club Westeinder)*
- *Sport Vereniging Abbenes*
- *Sportschuttersvereniging De Watergeuzen*
- *Sportvereniging Christoffoor*
- *Stichting De Aanloop*
- *Stichting Rolstoeltennis Badhoevedorp*
- *Stichting Wang KiuWing Chun*
- *SV DIOS*
- *SV Overbos*
- *SV Pax Haarlemmermeer*
- *T-line*

- *TC de Bataaf*
- *Tennisvereniging Hoofddorp*
- *The Challengers*
- *Turnvereniging Top DMG*
- *TV In den Boogaerd*
- *TV Nieuw Vennep*
- *TV Rijsenhout*
- *Volleybalvereniging Haarlemmermeer Zuid*
- *VV Zwanenburg*
- *WalkingWheels, stichting rolstoeldansen*
- *ZPCH*

Bijlage 5: Sporttakkenverenigingsenquête

<i>Sport</i>	<i>Frequentie</i>
<i>Voetbal</i>	6
<i>Badminton</i>	5
<i>Tennis</i>	5
<i>Danssport</i>	3
<i>Basketbal</i>	2
<i>Fietsen / wielrennen</i>	2
<i>Hockey</i>	2
<i>Korfbal</i>	2
<i>Omni-vereniging</i>	2
<i>Schaatsen</i>	2
<i>Schaken</i>	2
<i>Volleybal</i>	2
<i>Watersport</i>	2
<i>Schietsport</i>	2
<i>Atletiek</i>	1
<i>Duik- / onderwatersport</i>	1
<i>Golf</i>	1
<i>Gymnastiek</i>	1
<i>Jeu de boules</i>	1
<i>Judo</i>	1
<i>Tafeltennis</i>	1
<i>Vechtsporten</i>	1
<i>Zwemmen</i>	1
<i>Bowlen</i>	1
<i>Bridge</i>	1
<i>Indoor Bowls</i>	1
<i>Nunchaku Do</i>	1
<i>Rolstoeldansen</i>	1
<i>Rolstoeltennis</i>	1
<i>Turnen/trampolinespringen</i>	1